

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE



Leto III.

Ljubljana, dne 20. junija 1938.

Štev. 19./20.

Ljubljana, 20. junija 1938.

750.000

Dvajset let je preteklo... Dvajset let od onega opojnega časa, ko je nastopil trenutek, ko je trpljenje našega, v robstvu izčrpanega naroda doseglo svoj višek, ko je vsaka beseda, izrečena v omami in slutnji skorajšnje svobode, bila kaznovana z ječo in smrtjo, ko je jugoslovanski narod občutil potrebo, da vsem svojim sovražnikom na vkljub izpove svoje jasno prepričanje, da je eno in edino geslo, ki mu daje moč do življenja — svoboda v svobodni, neodvisni Jugoslaviji.

Dvajset let, ko so jugoslovanski narodni zastopniki javili svetu, da se je to naše geslo uresničilo, da je upanje postalo dejstvo.

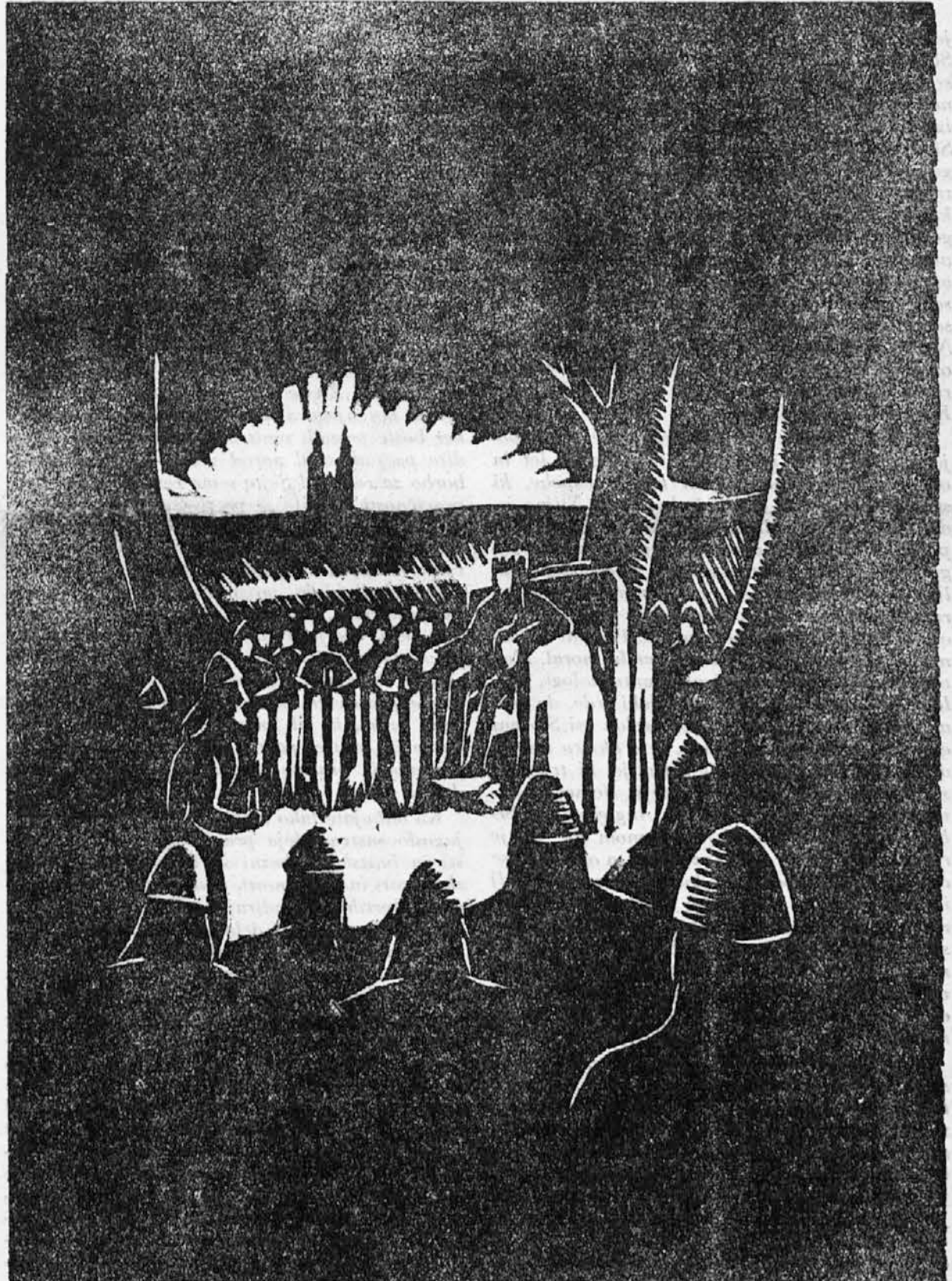
Dvajset let je tega. Dvajset let svobode za večji del jugoslovanskega naroda, a tudi za tiste, ki so ostali v robstvu. Ob letnici naj nam bo v opomin, da na ravninah Gospe svete in ob bregovih Soče in Adrije še žive naši bratje, ki so bili pred malo manj kot dvajsetimi leti kruto razočarani in ogoljufani za ono, kar so dosegli njihovi ostali bratje — ni jim zasijala svoboda.

Dvajset let je že, odkar naši bratje v tujini, v obdobju, ko so čakali na svobodo, čakajo... Žele si svobode, upajo na svobodo, čakajo svobode. Ko se je ustvarjalo Jugoslavija, so bili tudi oni srečni. Videli so že zarjo vzhajajočega sonca. Tudi oni so se skupaj z nami veselili svobode. A danes? Dvajset let je, kar jim je to sonce zopet zašlo, še preden jim je posijalo z vso toploto, z vsem sijajem.

750.000 jih je. Sedem sto petdeset tisoč Jugoslovancov naše krvi, našega jezika, naših običajev. Popolnoma se razlikujejo od svojih sedanjih gospodarjev. A glej čudo! Kaj hočejo ti gospodarji napraviti iz njih? Kaj hočejo ti gospodarji napraviti iz njih? Kaj hočejo ti gospodarji napraviti iz njih? Kaj hočejo ti gospodarji napraviti iz njih? Kaj hočejo ti gospodarji napraviti iz njih?

Dvajset let smo v svobodni državi. Krojimo si svojo usodo, brez vsakega pritiska tujca, živimo po zakonih, ki so naši, govorimo jezik, ki je naš in prepevamo pesmi, ki so last našega naroda.

750.000 jih je... Njihovo usodo jim kuje tujec, kakor se njemu, za njega, bolje dozdeva, žive po zakonih, ki niso njihovi, ki jih oni ne priznavajo za svoje in ki so, če je le mogoče, jih govori, ki ni njihov, ki jim je popolnoma tuj. Jezik, ki ga ne znajo in ga nočejo znati, a pesmi? Tiste naše



lepe slovenske narodne pesmi, ki je naš narod vedno bodrila in ga iztrgala tužnim mislim, pesmi, ki jo narod poje, naj bo vesel ali žalosten, ki je najlepši izraz narodove

duše in bistva, te pesmi ne sme biti več. Peli naj bi tuje? Nel!

Ne pozabimo! 750.000 jih je, ki čakajo, žele, upajo...

Ob koncu tretjega letnika

Pojdi moj sinko na pot,
na življenja pot.
Varuj moj sinko se zmot,
življenja zmot!

(Oton Župančič)

Z mešanimi občutki, dragi bratje in sestre, zapuščate te dneve šolska poslopja, veselo boste pohiteli v svobodo počitnic, veselo boste uživali. Toda nočem analizirati tu duševnega razpoloženja na počitnice odhajajoče mladine, ampak hočem podati nekaj dejstev, ki naj bodo mladini tudi med počitnicami pred očmi, nekaj smernic, ki naj mladino tudi med počitnicami vodijo.

Stopili smo v mesec Vidovega dne, v mesec, ki je bil priča najtemnejših dni zgodovine južnih Slovanov, ko je padel na Kosovem polju cvet srbske vojske in ko se je potem turški val razlil nad vsemi južnimi Slovani, razen malenkostnih izjem, in s tem prekinil in zavrl razvoj južnih Slovanov, tako na državno-političnem, kakor na gospodarsko-kulturnem polju. Grozovito je bilo trpljenje, a kljub temu so se rodili junaki, ki so kljubovali svojim sovražnikom in iz zavetja gozdnatih gora maščevali krivice, ki so se godile narodu. Podpirali so vsak poizkus, da se stre osmanska oblast, da se osvobodijo narod, stremeli so le za tem, da kosti junakov, padlih na Kosovem polju, najdejo počitek v svobodni zemlji. Ne dolgo po maščevanju Kosova pa je prišlo do osvobođenja vseh delov jugoslovanskega naroda razen bolečih ran v našem telesu, Primorske, Koroške in Gradišanske.

Stopamo tudi v dvajseto leto našega osvobođenja. Toda ako preštejemo teh dvajset let in obenem štejejo uspehe in tudi neuspehe, ki smo jih dosegli, bi dobili čudno sliko. Nujno je, da vsaka nova politična grupacija vtisne svoj pečat kulturnemu napredku. Z ustvarjanjem Jugoslavije je bil podan temelj, je bila podana oblika in obenem smoter, proti kateremu se mora razvijati kultura, ki bo nastajala v novi politični obliki pod pogojem novih prilik. Pa tudi narodnostni razvoj ni dosegel tega, kar bi moral. Med tem, ko vsi svetovno priznani antropologi, filologi in etnologi ter drugi učenjaki trde, da smo ne samo južni Slovani, temveč sploh vsi Slovani enega porekla, kar tudi smo, se v okviru našega državnega teritorija najdejo ljudje, ki trde, da so Hrvatje po poreklu sorodnejši Nemcem, Bavarcem, pa magari če hočete Angležem, le Srbom, Slovencem in sploh Slovanom ne. To je rana, ki se da sicer težko ozdraviti, a ozdraviti se da. Treba je narodu dati dovolj prosvete, dovolj izobrazbe, da bo lahko sam spoznal, kaj je njemu v korist, kaj ne, katere ideje, kateri pokreti so oni, ki se res bore za izboljšanje njegovega materialnega stanja. Je li to vprašanje njegove rasne pripadnosti ali je pa to vprašanje prodaje njegovih pridelkov in nakupa potrebščin, ne igra vloge.

Z novo državno ureditvijo je bila tudi podana smer za razvoj kulture, ko se bosta v istem teritoriju pomešala zapad z vzhodom. Pomešali bi se dve kulturi, ki sta se razvili iz zapuščine Bizanca in Rima. Tako naj bi nastala nova epoha v kulturi, nova epoha v razvoju južnih Slovanov. En narod, ena kultura! In mi? Slovenski del jugoslovanskega naroda se je obdal s plotom in ljubosumno čuva svojo kulturo, da je ne bi okužil kak primesek »kulture z Balkana«. Ko je kak učenjak odkril, da je kaka vprašalna členica, ki se rabi v slovenščini, hrvatskega ali celo srbskega izvora, so vsi takozvani kulturonošci zavzpili, da je slovenska kultura v nevarnosti. Če smo torej tako visoko kulturni, kakor trdimo, potem je naša dolžnost, da gremo med tiste, o katerih trdimo, da niso kulturni, in jim poka-

žimo našo kulturo, jim jo napravimo dostopno. Nikar se pa ne obdajmo z zidom in čepimo doma. Toda naše nevoščljivosti, zahrbtnosti in ozkosrčnosti pustimo doma. Kajti le z nesebičnim podajanjem in sprejemanjem kulturnih pridobitev in dobrin se bo razvila nova kultura, kultura, ki bo obsegala ves državno zaokroženi teritorij. Toda dela se prav obratno! Diference se poglobljajo, prepadi se večajo. Toda to ni dovolj! Seje se sovraštvo in mržnja. Mladina je poklicana za to, da uravna in izgadi, kar je rodilo brezvestno delo poklicnih politikov.

Po težkem, včasih pa tudi lahkem, po uspešnem, pa včasih tudi neuspešnem delu, odhajate, bratje in sestre, na počitnice, pod domači krov. Koliko vas je, ki boste zapustili mestni hrup in se oddaljili mogoče v najskromnejše gorske vasi! Vse naj spremlja zavest, da ste, četudi ste živeli v mestu ali ste celo rojeni v mestu, prav tako nekoč izšli iz vasi. Vi vsi, ki greste med narod, vi vsi, ki greste na deželo, tudi v slednjo gorsko vas, nesite s seboj seme jugoslovanske misli, tiste zdrave, prave, edine in neizpodbitne. Izven Jugoslavije ni rešitve. En narod, ena država, en kralj, ena družina, pa tudi ena gospodarska in kulturna celota, posrednica med vzhodno mističnostjo in zapadno realnostjo. Nesite s seboj misel bratstva med narodom, misel pomagati pomoči potrebnemu. Povsod, kjer boste hodili, povsod, kjer boste sejali, naj zraste za vami bogata žetev zmagujoče jugoslovanske misli. Pojdite med narod! Živite z njim, ostanite last naroda, ker le kot njegova last boste lahko delali zanj, ker boste poznali vse težkoče, ki ga tarejo. Pojdite pa tudi med narod z borbo za pravico, z borbo za resnico! Sejte seme resnicoljubnosti in pravičnosti! Borite se proti vsemu, kar se uporablja bodisi za moralno, bodisi za materialno eksploatacijo našega naroda! Borite se proti vsem onim, ki zlorablajo kakršnokoli načelo, kakršnekoli ideje, programe in gesla za izrabljanje naroda, proti vsem onim, ki govore, da so prijatelji, očetje, voditelji naroda, a vse to prijateljstvo, varuštvo izrabljajo v svoje osebne koristi in kujejo iz tega svoj osebni dobiček! Borite se proti vsem krivicam, ki se narodu gode in proti onim, ki jih povzročajo! Za vami, drage sestre in bratje, pa naj klije seme pravičnosti, poštenosti, bratske ljubezni in jugoslovanskega duha!

Ko odhajate tako med narod, prežeti od ideje jugoslovenstva, ideje pravičnosti, resnicoljubnosti in bratske ljubezni in z zavestjo slovanske skupnosti in bodočnosti, bodite med našim narodom odprtih oči, študirajte prilike, med katerimi živi naš narod, kmet, delavec in izobraženec. Išcite tu pri nas doma in v naših prilikah rešitve, da se vam ne bo treba zatekati k rešiteljem človeštva Marksu, Engelsu in če hočete Ljenuinu. Poznati morate naše lastne razmere in šele potem jih bo lahko ozdraviti! Išcite poti, kako rešiti naše gospodarstvo, kako rešiti problem odtoka našega naravnega bogastva v inozemstvo, a doma nam ostaja le izrabljena zemlja, izrabljen človeški material, ki ga moramo preživljati mi, a korist je pobral drugi. To so vprašanja, ki so danes pereča, ne pa vprašanja velike in neodkrite borbe v svetovnem dogajanju. Ko bomo pa doma dosegli gospodarsko neodvisnost, bomo lahko posegli v razvoj dogodkov v svetu, ker bomo, zavedajoč se svoje neodvisnosti, lahko branili pravice vsakega. Tako, drage sestre in bratje, je potrebno, da se spoznamo z domačimi razmerami. Iz naroda prihajate, med narod se vračate, za narod delajte! Vsak po svojih močeh in zmožnostih, vsak naj stori svojo dolžnost. Delajte, učite, razlagajte, pojasnjajte, odpirajte oči in ljubite narod, kajti le tako boste zanj kaj storili.

Stopamo v dvajseto leto osvobođenja. Ona mladina, ki je bila rojena z Jugoslavijo, tudi dopolnjuje ali je že dopolnila svoje dvajseto leto. Ta mladina, prva prave jugoslovanske generacije, naj tudi nikdar ne pozabi svojega poslanstva; rojena z Jugoslavijo, naj tudi za Jugoslavijo živi in če treba tudi umre. Jugoslovanska mladina bodi voditeljica vseh tistih in takih pokretov, ki so v korist Jugoslaviji, v korist človeštvu. Mladina, nositeljica novih idej, borilka za ideale, naj ima pred očmi vedno to, za kar so naši očetje žrtvovali svoja telesa, svoja življenja. Mladina naj ne pusti, da bi brezvestni elementi, hazarderji in drugi ugonabljalci držav, sejalcji sovražnih in tujih idej, prišli na površje. Naj ne dovoli, da bi sovražnik uničil to, kar je bilo s trudom in krvjo pridobljeno. Stoletja se je bil boj na prelomnici vzhoda in zapada, stoletja so se mešali vplivi, menjavali gospodarji s svojimi biči nad našimi hrbti, stoletja so nas pitali in opajali s tem, kar so spoznali, da nam škoduje, stoletja smo robovali, sedaj pa nič več! Pred dvajset leti smo dokončno strgali vezi robstva, po dvajset letih je čas, da strgamo vezi varuštva. Dvajset let smo ustvarjali, se borili, se iskali, a našli se nismo. Pustite mladino, da se razvija po svoje, da gre za svojimi smotri naprej, neovirano, svobodno! Pustite ji proste roke, prost razvoj, in kar je najvažnejše, pustite ji prosto besedo! Mladina je odločna in pripravljena storiti in žrtvovati vse, da očuva, kar so očetje priborili s krvjo, in tudi bo očevala, kljub vsem oviram in polenom, ki ji danes padajo na pot. Mladina je odločna vstrajati v svoji borbi do konca, je pa tudi do skrajnosti brezkompromisna. Kar ni čisto, kar ni vredno, to se mora umakniti ali poginiti.

Naše narodne rane

»Proboj« piše:

IZ KOČEVSKE

Ali se res ne da na noben način odpomoči? V nekem večjem kraju slovenske Kočevske se nahaja lepo trirazredno šolsko poslopje, kjer se vrši pouk v slovenskem in nemškem jeziku. Šolski upravitelj je Kočevar-Nemec. Na šoli poučuje poleg njega še učiteljica — enakovredna zagovornica in pripadnica nemškega rodu. Dasi sta na šoli uradno priznana dva slovenska razreda in le en nemški oddelek, je pa šola pod vodstvom nemškega učiteljskega ter poučujeta v obeh slovenskih oddelkih državni jezik — nemška kočevska učiteljica. Kako to učita — je drugo vprašanje. Do pred meseci je poučeval na tej šoli tja premeščen slovenski učitelj, po njegovem odhodu pa je to mesto nezasedeno. Čudimo se oblasti, da ne zasede tega mesta s slovensko učno močjo, ker nam je dobro znano, da je bila za mesto vložena prošnja slovenske učne moči že pred pol leta. Zakaj se čaka?

»Istra« poroča:

GORICA

Podeštat u Doberdolu je naredil da se slovenski natpisi na grobovima zamijene s talijanskim. Tome se protivio čak i bivši fašistički tajnik Gergolet.

PULA

Učitelj Petris u Cresu je nalupao i zatvorio dva dječaka — Petra Kremenića i Santina Bassia — zato što su u školskom dvorištu govorili preko odmora hrvatski.

SOLKAN

Kapelanu Antonu Pilatu su naredili da mora učiti djecu vjeronauk talijanski i da prestane sa slovenskim propovjedima u crkvi. Kapelan se nije pokorio naredbi dok ne dobije naredbu od svojih crkvenih vlasti.

Miško:

Preporodovci

Po marčni revoluciji 1848. leta se je tudi pri Slovencih vzbudila narodna zavest. Vodja tega gibanja je bil Fran Levstik. Na Dunaju so se slovenski študentje ogrevali za narodno zavest ob domači pesmi. Družili so se s Čehi, ki so bili 1848. leta veliko bolj zreli kot pa Slovenci. Leta 1970. pa so slovenski, hrvaški in srbski politiki priredili v Ljubljani »Južnoslovanski shod«, v katerega resoluciji so zahtevali edinstvo vseh Južnih Slovanov.

Odslej je bilo jugoslovensko vprašanje predmet javnih razprav, zlasti o priliki aneksije Bosne in Hercegovine in pa v času dogodkov v Ptuj in Ljubljani, kjer sta padla kot prvi žrtvi slovenske narodne borbe Ivan Adamič ter Rudolf Lunder.

L. 1903. je srbska, slovenska in hrvaška mladina navdušeno pozdravila Petra Karadjordjevića, ne samo kot srbskega kralja, ampak tudi kot bodočega jugoslovenskega vladarja. Njegov prihod na srbski prestol je najbolj občutila jugoslovenska mladina, ki je v njem imela odličnega zaveznika.

Leto pozneje je v Ljubljani začel izhajati list »Omladina«, ki je združil srednješolsko dijaštvo z visokošolci in nastala je nova struja: narodno-radikalno gibanje. Njegovo geslo je bilo: »Iz naroda za narod.« Omladinci so se posebno udejstvovali v »Sokolu« in pri Ciril-Metodovi družbi. Najbolj se je ta struja razvijala v času, ko so stalne avstrijske in balkanske krize podžigale narodno zavest.

Mladina pa je leta 1912. ustanovila tajno organizacijo jugoslovenskih srednješolcev. Tej organizaciji se je pridružila tudi narodno radikalna struja.

Ideje te organizacije so hitro napredovale. Vzbudile so med Slovenci preorijentacijo v jugoslovenskem smislu. Te ideje so se stopnjevale do formule: politično zedinjenje vseh Jugoslovancev kot enega naroda v samostojni jugoslovenski državi.

Izdajali so tudi list »Preporod«, odtod tudi naziv »preporodovci«. Oton Župančič je dal listu geslo s svojo pesmijo »Kovaška«. List je pisal s takim navdušenjem za Jugoslavijo, da so ga avstrijske oblasti neusmiljeno konfiscirale. Največ člankov je napisal Avgust Jenko pod psevdonomom »Nare Sanov«.

Ko je prišel Jenko na univerzo na Dunaj, je organiziral visokošolsko dijaštvo vseh struj pod zastavo mogočne jugoslovenske ideje. Sad Jenkovega prizadevanja je bil »Združeni klub slovenskih akademikov«, kateremu je Jenko pozneje v Pragi spremenil ime v »Jugoslavijo«.

Po prepovedi lista »Preporod« je Jenko ustanovil nov list »Glas Juga«. List je doživel samo dve številki. Na čelu preporodovcev so stali kot nekaka vrhovna oblast »kladivarji«, tajni krožek petorice: Zaupali niso nikomur. Cilj jim je bil ujedinjenje Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojni državi pod žezlom kralja Petra I. Organizacija se je kmalu razširila po vsej Sloveniji, bila je celo v zvezi z Beogradom, posebno pa z »Narodno Odbrano«.

V tem času se pojavi v Ljubljani dijak Ivan Endlicher, ki je prišel s Sušaka. Z njim se je organizacija tako okrepila, da je lahko javno preizkusila svojo moč, ko je leta 1914. organizirala stavko ljubljanskih srednješolcev ter izdala brošuro »Klic od Gospe svete« o priliki 500-letnice zadnjega ustoličenja na Gosposvetem polju.

Preporodovci so imeli med znanstveniki mnogo prijateljev, a tudi mnogo nasprotnikov. V listih in revijah so se vršile srdite polemike. Na vse napade je odgovoril mladi Jenko v »Preporodu«: »Dokler ne bomo spoznali, da je svoboda tem več vredna, čim več je bilo zanjo prelite krvi in da brez velike in radovoljne žrtve

sploh ni svobode, dotlej še ne bomo zreli zanjo... V jugoslovenskem narodu je toliko latentne sile, zdrave in neizrabljene, da bo njen izbruh preobrazil svet. Jugoslovani bodo stopili na mesto zapadnih narodov, zbudili spečo energijo Slovanstva ter ji pokazali pravo pot.«

Preporodovci so potegnili za seboj srednješolsko in visokošolsko mladino in krepko vplivali na našo javnost. Pripravljeni so bili na vsako žrtev za jugoslovensko idejo. In to so pozneje dokazali.

Takoj po sarajevskem atentatu je Jenko zbežal v Srbijo in stopil kot komitaš v srbsko vojsko. 14. avgusta je stal v odločilni bitki pod Cerom, kjer je padel v noči 16.—17. avgusta. Padel je mladenič iz vojske kralja Matjaža. Odšel je v zarje Vidove junak med junaki.

Drugi voditelji so bili takoj ob začetku vojne aretirani in v veleizdajniškem procesu na božični večer obsojeni. Med drugimi je bil obsojen na pet let težke ječe Janže Novak; Ivan Endlicher pa je podlegel zavrtni bolezni čez eno leto, še pred glavno obsodbo.

Nekateri drugi preporodovci so tudi prestopili mejo in se vpisali v srbske dobrovoljske od-

rede. Tako na primer Janko Kos. Ni bil sam. Našel je med dobrovoljci četo svojih starih tovarišev.

Vsi ti junaki so stopili v vrsto narodnih mučnikov od Matije Gubca pa do Gortana in drugih, ki so jih ustrelili v Bazovici. Vse sta gnali neomajna ljubezen in vera v Jugoslavijo.

Slovenski kladivarji so kovali meč, ki nam je odprl vrata, da nam je zažarela Jugoslavija v soncu svobode. Ta meč, ki nam je odprl vrata v svobodo, mora posebno čuvati mladina. Vedeti mora za neizmerno trpljenje svojih prednikov in znati braniti sadove njihovega dela ter po besedah pokojnega kralja čuvati Jugoslavijo, da se bo otrešla zunanjih in notranjih nasprotnikov. Mladina se mora zavedati, da jo še čaka delo. Kje so naše meje? *... (text is partially obscured by a stamp)*

Mladina, pojdimo na delo brez razlike svetovnega nazora, da bomo podali Jugoslavijo našim naslednikom neomadeževano in še večjo kakor je sedaj, ki bo segala od Triglav do Črnega morja.

Sv. Ciril in Metod v samoslovenski suknji

Vse se izpreminja. Zelo je resničen latinski pregovor: »Tempora mutantur et homines in illis mutamur.« Ne vem ali naj to spravim v sklad z večnim izpreminjanjem narave, katere mu naj podležejo tudi zakoni stalnosti, božji zakoni in zgodovinska dejstva. Vse naj se izpremeni, samo, da se nasiti strast, pa bodisi te ali one vrste.

Tako sta postala žrtvi tudi sv. Ciril in Metod, v poslednjih letih tega zakona o večnem izpreminjanju in gibanju. Na, pa se je izprememba izvršila kar hitro in brez vsakih težav. Enostavno so pričeli trditi, da sta nosila poleg duhovniške suknje še samoslovensko, ki jima jo je ukrojil in podaril sam Kocelj, ko sta bila na potu v sveto mesto Rim. Dneva sv. Cirila in Metoda smo se vedno vsi spominjali kot dneva, ki je pomemben za vse Slovane. Saj sta bila prva, ki sta se postavila na branik slovanstva proti germanstvu s tem, da sta širila sveto krščansko vero v slovanskem jeziku. Od tod tudi ves bes nemških cerkvenih krogov, ki so ga izlivali nad njima. Dobro so se zavedali svoje podlosti, ko so ju tožili papežu, češ, da učita krivo vero. Sami so si bili v svesti pravilnosti teh nauk, toda videli so v Cirilu in Metodu oviro svojih aspiracijskih teženj. Za njihovim križem se je skrival krvavi

meč, ki naj bi zadel že takrat smrtni udarec slovanskemu življu! Borba za slovansko bogosluzje se je začela že v tej dobi, in na čelu te borbe sta stala slovanska sveta brata, ki ju moramo prištevati med prve žrtve, žrtvovane na oltarju slovanstva. V tem je njun veliki pomen in v tem svojstvu sta last vseh Slovanov, brez ozira na to ali pripadajo vzhodni ali zapadni cerkveni skupini. To mi je prišlo na um, ko sem listal po koledarju in se zagledal v datum 4. julija. Obraz mi je bil pri tem nasmejan. Spomnil sem se, da sem si na ta dan, ko sem bil na proslavi sv. Cirila in Metoda, katero je priredil neki dijaški krožek na deželi, moral — po zaslugi govornikov seveda — predstavljati sveta brata v dveh suknjah. V duhovniški in še v samoslovenski, z vsemi našimi in okraski, seveda tudi s slovenskim znakom v gumbnici. Pri vsej moji bujni domišljiji se mi je zdelo tako predstavljanje nekam težavno. Vendar mi je po dolgem dokazovanju govornik pomagal priti tudi do take mogoče nemogućnosti. Hvala mu! Se sedaj ju vidim v dveh suknjah.

Marsikom se bo zdelo vse to čudno in smešno! Ali kaj hočeš, tako je! Omnia mutantur...

— Ost.

Vsem naročnikom in čitateljem!

1. Naš vsakoletni dijaški koledarček bo letos izšel že okoli prvega septembra. Dolžnost vsakega naročnika »Naše Volje« je, da med svojimi tovariši agitira za naročbo koledarčka.

Opozarjamo pa one, ki še do sedaj niso poslali denarja, ki so ga pobrali za lanski koledarček, da to nemudoma store. Imena vseh, ki tega ne bodo storili, bomo brezpogojno objavili v septembski številki.

2. Z novim letom bomo pošiljali »Našo Voljo« le onim, ki bodo poravnali naročnino vsaj za četrt leta naprej. Zamudnikom, ki še letošnje naročnine nimajo v redu, seveda ne bomo poslali niti prve številke.

3. Prispevke za prihodnje leto pošiljajte preko celih počitnic, da se bo nabralo dovolj tvarine za prvo številko.

UREDNIŠTVO.

Mka:

Zakaj več čeških filmov?

»Namen tega članka je dopolnitev izvajanj k nedavno izišlemu: »Zahtevamo več čeških in francoskih filmov.«

Ker je naša kino-publika, kakor tudi ostali, mnogo premalo poučena o stanju filmske produkcije v ČSR, hočem v kratkih potezah podati sliko in pregled vsaj glavnih lanskoletnih filmskih izdelkov v Češkoslovaški.

Češkoslovaška filmska produkcija leta 1937. je bila nepričakovano velika. Število filmov izdelanih doma presega vsa poslednja leta in se bliža višku iz leta 1934. Od petdesetih izdelanih filmov je prišlo lani na trg 38 filmov, vendar pa moramo priznati, da se je povečalo predvsem število kvalitetnih filmov. Češkoslovaškim filmskim režiserjem je uspelo, da so obdržali nivo, tako vsebinsko kakor tehnično, na visoki stopnji, nekatere so pa povzdignili na nadpovprečno višino, tako da se lahko kosajo z najboljšimi filmi evropske produkcije t. j. s francoskimi filmi.

Omenim naj še, da je napačno mišljenje, da predstavljajo češkoslovaški filmi predvsem zgodbe in slike iz kmečkega življenja, češkoslovaške vasi in prirodo. Zgolj slučaj je, da smo v Ljubljani videli le filme s tako vsebino. Lanskoletna produkcija obsega le dva tipično kmečka sižeja: »Križ ob potoku« in »Žena pod križem« z nam že znano igralko Jiřino Stěpničkovo. Češkoslovaški film posega v vse panoge življenja od zgodovinskih pa do modernih tehničnih in velikomestnih sižejev. Ne manjka jim niti dobrih zabavnih in komičnih filmov.

V šestih grupah bom prikazal tiste lanskoletne filme, katere je kritika ocenila kot najboljše.

I. grupa: Dramatični filmi.

Dogodek izredne važnosti je realizacija Čapkove drame: »Bela bolezen«, ki je brez dvoma eden od največjih triumfov češkoslovaške filmske produkcije. To je predvsem zasluga režiserja Huga Haasa, ki igra tudi glavno vlogo doktorja Galena. To je eden od tistih filmov, ki bi potreboval milijonske zneske za interijerno delo. Vendar se kljub temu in brez teh milijonov, tudi kar zadeva inscenacijo, lahko meri z vsakim zapadno-evropskim filmom. In takih filmov je še veliko.

Druga dramatizacija je Wernerjevo delo »Na ledeni plošči«, ki je imelo tudi v ljubljanski

drami velik uspeh. Pripravlja pa se še tretje: »Hordubalovi«. To je Čapkova drama, za katero je Čapek že dal dovoljenje.

II. grupa: Zgodovinski filmi.

»Filozofska historija« je film, ki prikazuje življenje študentov, njihovo narodno delo ter vse trpljenje in ponižanje, ki so ga morali pretrpeti pod tujim robstvom. To je eden najboljših filmov te vrste in postavil bi ga na prvo mesto, če bi imel odločati, kateri film naj se od čeških igra v Ljubljani. Nič slabši ni »Bataljon« ter »K. H. Macha«, ki podaja življenjsko delo tega največjega češkega pesnika.

III. grupa: Sodobni in družabni filmi.

Na prvo mesto spada »Devištvo«, zgodba mlade dekleta, ki se je žrtvovalo za svojega ljubljence. Ta film podaja z vso resničnostjo tragiko velikomestnega življenja z vsemi njegovimi senčnimi in sončnimi stranmi.

Dobršen del filmov vsebuje tudi razne lažje sižeje družabnega življenja, ki bi tudi pri nas z lahkoto nadomestili predvsem dunajske limonade. To so n. pr.: »Koklja«, »Ločitev gospe Eve«, »Morala nad vse«, »Razlog za ločitev«, »Harmoniika« itd. Vsebina vseh teh filmov je vzeta iz vsakdanjega življenja ter podana v lahkem stilu, spremljana z moderno jazz glazbo in sodobno interijerno scenerijo.

IV. grupa: Komični filmi.

Češkoslovaška produkcija razpolaga tudi z nekaj res dobrimi komičnimi filmi. Predstavniki te stroke so znani komiki Vlasta Burjan (»Tri jajca v čaši«) ter odlična, inteligentna ter duhovita komika Voskovec & Werich, ki sta tudi avtorja vseh filmov, v katerih sodelujeta (»Svet pripada nam«, »Hej rup«). Ker imata omenjena komika v Pragi tudi svoje lastno gledališče »Osvoboženi divadlo«, za katerega pišeta večino komadov tudi sama, je kritiki tako dano, da izbere za film najprimernejše in najbolj uspele komade.

V. grupa: Detektivski filmi.

Čehi so se poizkusili tudi v tej panogi. Res je sicer, da jim to ni popolnoma uspelo (»Torpedo 38«), vendar bi kljub temu ta vrsta filmov

lahko vsaj deloma nadomestila razne Harry Piele, Hanse Alberse itd.

VI. grupa: Kulturni in propagandni filmi.

Končno naj omenim še to vrsto filma. Ti se odlikujejo z nedosegljivo foto-tehniko, kar je našim kino-obiskovalcem, ki so videli »Češkoslovaško armado«, gotovo znano. Želeti bi bilo, da bi si naša kino-podjetja nabavila nekaj teh filmov (»Podkarpatska Rusija«) v nadomestilo za tendenciozno žurnale in filmske tednike.

Iz tega kratkega pregleda je razvidno, da razpolaga češkoslovaška filmska produkcija z velikim številom dobrih filmov. Če se je naša kino-publika tako privadila na nemške in avstrijske filme, bi se morala predvsem mladina, ki danes niti ne obvlada popolnoma nemščine, zavzeti za dobro slovansko nadomestilo. Ni moj namen ustvariti kako protipropagando proti nemškemu filmu, saj tudi Čehi ne predvajajo izključno lastnih izdelkov, vendar se mi zdi, da bi morali vse tendenciozno in ničvredne filme nadomestiti z res dobrimi češkimi filmi.

Člani MOSD v Hrastniku

Nedeljsko jutro se je držalo precej čemerno, vendar se nas je zbralo na ljubljanskem kolodvoru kaj lepo število. Težko smo pričakovali odhoda vlaka. Komaj se je ta začel premikati, že je zaorila v vlak pesem. Tako smo si krajšali čas in kaj kmalu smo bili v Hrastniku.

Z istim vlakom se je pripeljala tudi vojaška godba in še mnogo drugih gostov.

Na kolodvoru nas je sprejela sokolska godba in mnogo sokolskih pripadnikov. Prispela pa je tudi četa celjske garnizije s polkovno zastavo.

Skupaj smo odkorakali pred Sokolski dom. Točno ob 10. uri se je v spremstvu sreskega načelnika pripeljal kraljevi zastopnik, poveljnik celjskega vojnega okrožja, polkovnik Mihajlovič. Domačin, starosta br. Farčnik je otvoril slovesnost, za njim pa je izpregovoril upokojeni profesor vojne akademije in vzgojitelj blagopokojnega Viteškega kralja g. Pavlovič. V prekrasem in zanosnem govoru je osvetlil lik nesmrtnega kralja, zaščitnika malega človeka in velikega borca za mir.

Sledilo je odkritje spominske plošče kralju Aleksandru, na kar smo tudi mi pred njo položili lep trnjeven venec. Vojaki pa so oddali častne salve.

Takoj nato je kraljevi zastopnik razvil sokolski prapor in pripel nanj trak najvišjega pokrovitelja, Nj. Vel. kralja Petra II. Slavnost je bila zaključena z državno himno.

Nato se je razvila dolga povorka, ki so jo tvorili celjski kolesarji. Povorka je krenila do rudniškega revirja, kjer je bil razhod.

Ljubljancani smo odšli v bližnjo gostilno, kjer nas je že čakalo izborna kosilo. Po obedu smo si ogledali hrastniške rudniške obrate, nato pa smo odšli na vrt br. Roša, kjer se je pričel telovadni nastop. Oddelek se je vrstil za oddelkom in vsi so zadovoljili gledalce, ki so občudovali delo hrastniškega Sokola, ki je po pravici lahko ponosen na tolikšno število pripadnikov. Po nastopu se je razvila prisrčna narodna veselica.

Toda ura je hitela in morali smo se posloviti od prijaznih Hrastničanov. Vsi veseli smo prišli v Ljubljano z željo, da bi se še večkrat udeležili takih izletov.

P. Ž.

Iz Maribora

Slovenci smo po številu duš v Evropi menda najmanjša narodna iver, v statistiki »Revščina dijaštva« pa nas noben drug narod na svetu ne nadkriljuje. Prosim, kateri narod pa ima še toliko revnih dijakov ko mi! Tak naš dijak pozna po navadi le eno ali dve oguljeni obleki, nosi večinoma samo ene in še to močno podkresane čevlje, je več lačen kot sit, dela pa vztrajno in neizprosno ter se sčasoma vendarle prerije do daleč zastavljenege cilja. Tak mlad mož, bister po umu, skromen in boječ pa v obnašanju stoji pred mano. S ptujske gimnazije je prišel. Reči moram, da je bil prava slika nas vseh, to se pravi, vzorna slika ubogega slovenskega dijaka. A ni prišel prosit, kaj še! Le neko knjigo je prišel ponujati, ki so jo spisali on in njegovi tovariši in dve dijakinji na ptujski gimnaziji. Pisali so jo sami bedni, a bistroumni dijaki iz Haloz, Prekmurja in neposredne okolice Ptuja in, ker ni šlo drugače, tudi sami založili, zdaj pa jo tudi sami razpečavajo. Ni namen teh vrstic, da bi ocenjevale to delo mladine, ki so ga sami nazvali »Mlado setev«. Le toliko bi rad napisal, da sem jo prečital v eni sami sapi in vedno in

vedno mi je blodila misel po glavi: Neverjetno, kaki fantje so to. Kaki pa smo mi bili v takih letih! Knjiga sama nam kaže življenje iz krajev, v katerih so rojeni in razmere, v katerih so vzrastli.

Kaj lepo je na primer opisano bedno življenje iz še malo znanega siromaštva Haloz in Prekmurja in njenega tihotapstva; krona pa je idealno globoko razmišljanje osmošolca Jeze o zgubljenem Korotanu. Rekel bi lahko: Tako premišljeno pišejo samo dozoreli premišljevalci, zato tudi ta knjiga ni morebiti kak manj vreden dijaški diletantizem. Človek kar ne more verjeti, kako globoko so skušali ti mladi umetniki poseči v človeško življenje. Čitati bi jo moral že kot tovariš vsak naš dijak, ne smela bi pa manjkati tudi v nobeni šolski in privatni knjižnici, kjer imajo študirajočo mladino. Z užitkom pa bi jo čital tudi vsak odrasel, ta pa še menda najbolj, ker bi jo le on znal pravilno oceniti. In kar je še pri celem podjetju največji idealizem: Čisti dobiček naj nudi sredstva, da se ozdravi eden izmed pisateljev! Knjigarne je seveda nimajo, dobi se pa gotovo na ptujski gimnaziji. A.

San:

Miklov, ali kako sem „panal“ liberalce

V zadnjih štirih številkah »Naše volje« je pod črto izhajal članek »Študentje«, ki je pri čitateljih vzbudil precejšnje zanimanje. Ni moj namen, voditi s piscem Miklovom polemike, kajti, da je članek dober, priča ponatis v izvlečku v »Naši rasti« in »Naši misli«. Tisto, kar me je privedlo do pisanja, je le opozorilo na nekatere na nešteti mestih dokaj nelogične napake, ki sicer zaokroženi vsebini posebno ne škodijo, dajejo pa vsej stvari neko čudno, rekel bi skrajno radikalno tendenco.

Vkljub temu, da se tovariš Miklov čuti poklicanega, da kot človek sodoživlja dijakov kulturni razvoj, mu je marsikaj ostalo prikritega, morda prav radi tega, ker se je premalo resnično vživljal v ta dijakov razvoj, ker ga gleda z neke višine, kratko, da ga silno slabo pozna. Dijaka vidi le skozi tista čudna, temna očala, ki si jih je na bogsigavedi kakšen način pridobil tekom svojega osemletnega posedanja po šolskih klopek.

Vse kaže, da je ta članek izlil izbruh nekkih ne vem kje nabranih idej, ki zelo diše po brezplačnih brošurah in propagandnih knjigah z lepdonečimi naslovi o bojih, vodjih, močeh in silah. Niti misliti si ne morem, na kak način je prišel tov. Miklov v tako napeto razmerje do uboega liberalizma, ki v bistvu ni prav nič drugega kot nekoliko za našo dobo in za naše pojme o socialni pravičnosti zastarel gospodarski sistem. Zdi pa se mi, da pisec »Študentov« pri tem stalno zamenjuje pojem liberalnega kapitalizma ali znanstveno povedano Manchestersterega liberalizma, z liberalizmom ali slovensko povedano svobodomiseltvom kot svetovnim nazorom. Med nami ni morda nikogar, ki bi se z mislijo, da je liberalni kapitalizem ali bolje monopolni kapitalizem, ki se je razvil iz sedanjega, našemu gospodarstvu kakor tudi narodu samemu v marsičem škodljiv, ne strinjal; med nami tudi ni nikogar, ki bi zanikal, da je prav svobodomiseln svetovni nazor tisti, ki s svojo širokostjo daje umetnosti, ki je najvišji izraz človekove kulture in kulturnosti, vse tisto, kar sodobni slikar, pisatelj, glasbenik in kdorkoli že potrebuje pri svojem ustvarjanju. Torej tov. Miklov, proti čemu lete tvoje besede? Če proti prvemu, tedaj smo si edini. Toda v tem slučaju delaš napako, da tlačiš gospodarsko vprašanje skupaj s političnim v isto vrečo. Če se boriš proti drugemu, si skoraj gotovo v zmoti, ki si si je nakopal iz kake brošure, ki jo je morda izdal jezuitski red ali pa kaka komunistična centrala.

Res je, priznam, človeku, posebno mlademu, je težko, da bi, ko ga obletavajo razne potvorjene miselnosti, zadel pravo. Saj to praznava pisec »Študentov« sam in gotovo ne more nihče tajiti, da Miklovljevi »Študentje« ob »strastnem iskanju resnice« ne bi mogli zgrešiti tabora, ki jim bo v štirinajstih dneh izdal izkaznico, da so tisto, kar niso. Toda pisec »Študentov« mora biti tudi presneto naiven, da zahteva od človeka starega komaj kakih sedemnajst let, ki mu je bila najdaljša pot v svet kak majniški izlet in ki je v svojih šolskih letih prebral morda kakšnih deset brošur z bojevitimi naslovi kakor »Dol z njimi«, »Rdeča nevarnost«, »Kaj je s cerkvijo?« ali kaj sličnega, ki silno spominjajo na tiste lepe plažne romane, ki jih prodajajo po trafikah; torej da ta študent išče pri sedmo ali osmošolcu kakšnega svetovnega nazora (povdarjam svetovni). Tov. Miklov, svetovnega nazora se ne da dobiti v dveh ali treh dneh, niti v toliko letih, pa če tudi prebereš vse brošure, ki so izšle pod svetlim soncem, pa še kakšno lepo knjigo o svetovnih naziranjih povrh.

Piscu so bili pri pisanju njegovih »Študentov« najbrže v spominu tisti lepi sončni dnevi, ko se

je na gmajni podil s paglavci, ko so se »šli loviti« ali kaj podobnega in kjer so se kar tebi nič meni nič razdelili na dva tabora: na ravbarje in na žandarje. Nekaj sličnega je bilo tudi tukaj, samo da v tem slučaju gleda tov. Miklov kljub svoji višini vso zadevo iz milimetrskih bližine. Ali misli morda, da je njegova razdelitev sedanje srednješolske mladine na tri (po njegovem celo na štiri) tabore, pravina? Ali bi ne bilo resnično, če bi jo razdelili samo na dva, med katerima je meja jasna, razločna, meja, ki jo je rabil notranji čut, notranja potreba, le v redkih primerih milje: v naprednjake in konservativce.

Med konservativce ali starokopitneže uvrščam vse tiste, ki današnjemu položaju niso odrasli, ki živijo vedno v nekem oboževanju preteklosti, v tistih lepih zgodbah, ki so jim jih povedali starši, vzgojitelji, morda tudi knjige, to je tisti ljudje, ki se pehajo za časom, hite za njim in se trdno oprijemljejo vsake stvari, ki jo je čas zagnal kot neuporabno s poti napredka. Drugi so bolj sodobni, večkrat bojeviti, drzni, ki hodijo z roko v roki s časom, ki ga skušajo razumeti in dobiti nekaj od njega. Šele po tej razdelitvi, bi lahko vdeli dijake v tisti kalup, ki mu pravimo politika. Marsikomu se gotovo bleste oči, ko pričakuje, da bom vtaknil katoliški tabor med konservativce, vse ostale tabore pa med naprednjake. Poraz na celi črti. Res je, da se večina konservativnih elementov, predvsem deklet zateče v katoliško versko in društveno območje, vendar tudi to ni stoočotno. Poznam ljudi, ki so že pred kakimi štirimi leti bili med prvimi zastavonošami frančiškanskih otroških križarjev, pa so danes dika in ponos nacionálnih organizacij; prav tako lahko navedem, da so nekateri fantje, ki so še pred kratkim bili nacionalisti in sicer takšni, da bi jih lahko danes iskal z lučjo opoldne, da so torej ti bivši nacionalisti najljutejši poborniki Marksovih idej. Kaj naj to pomeni? Odgovorili boste: »Slab značaj, takšnih ne rabimo!« Gotovo jih ne rabimo, toda ali bi ne bilo bolj pametno, če bi odgovorili z eno samo besedo: mladost. Tov. Miklov se lahko iz teh primerov nauči, da svetovni nazor ni prirojen! Od rojstva ga najbrž tudi nimajo člani vodstva Mladinskega odseka Streleške družine. Brez dvoma pa je, da imajo vsaj tisto osnovo, na katero bodo zidali in gradili svoj nazor, da bo trden in močan. Če pa misli pisec, da so vsi nazori, ki niso obenem njegovi, nekoliko medli, ali kakor sam pravi, da »niso čisto jasni«, potem mu ni pomoči.

Preskočimo nekoliko odstavkov, ker mi čas, kakor tudi prostor ne dopuščata, da bi se na široko razpisal o »Študentih« in obstanimo nekaj trenutkov v mestu, ki se je tovarišu Miklovu tudi silno zamerilo.

Skozi svoja očala vidi v mestu samo gnilobo in »liberalce«, ničvreden gnoj, ki je najboljše, da se z njim sploh ne obratuje. Če bi Kristus hodil sedanje čase po naši zemlji, bi te nazore gotovo uvrstil med svoje blagre. Vsi dijaki iz mesta so že vnaprej »liberalci«, neodločni in površni; odločeno jim je, da so njih pojmi nejasni in da je predvsem njih posel: lov za užitki in zabavami, šport, ples in branje zaljubljenih romanov, poleg tega imajo vsi, če le mogoče, lepo obleko, hodijo v kino in pregledujejo modne časopise. O sancta simplicitas!

Če bi pa vprašal, kaj misli z lovom za užitki, bi najbrž odgovoril, da je to pozneje še enkrat omenjeno, ko pravi o športu, plesu in zaljubljenih romanih. Naj bo pisec še takšen starokopitnež ali filister, priznati bo moral, da je šport eden izmed najvažnejših činiteljev v sodobnem življenju, ne mislim tukaj rekordov, ampak njegov strogo telesno kulturni pomen; mislim, da

tov. M. ve, kaj sem hotel s tem povedati. Ples je gotovo bolj kočljiva zadeva, ker je zabava pri plesanju, kakor pri vsaki drugi zabavi, pa najsi bo to ogled razstave, prisostvovanje pri lahkoatletskem mitingu, poslušanje koncerta, izlet na planine, mogoče tudi čaša limonade, vedno in vselej združeno z užitkom in zakaj bi ga potem takem nekdo ne imel pri plesu ob čudnih, kakofonijskih sličnih glasovih saksofona, ob strahotnem razbijanju po činelah? Mogoče tudi, ko ima pri sebi ideal s plesnih vaj? Ali je to greh, ali je zaradi tega slabši človek? Če bi v naslednjih vrsticah tov. M. napisal samo roman, bi nič ne rekel, kajti romanov imamo veliko vrst, tako n. pr. kriminalne, pustolovske, zgodovinske, idilične, futuristične, včasih tudi fantastične. Toda skoraj vsi ti romani imajo za podlago svojega zapleta kako ljubezensko zgodbo. Vse izgleda, da je imel pisec tistih vrstic v rokah pravi roman, kajti drugače bi pač ne mogel trditi, da bo človek kaj slabši, če čita »zaljubljenec« romane. Lahko bi seveda tudi izlil steklenico črnila, da bi tov. M. dokazal, da kino kot tak gotovo ni slaba stvar, toda saj tega mu ne bom dopovedal, če se sam ne bo o tem prepričal.

Pustimo nacionaliste in njih pododsek »liberalce« in se obrnimo k marksistom. Skrajno slaba je bila ona brošura, ki je vcepila piscu tako smešne nazore o komunizmu. Komunisti so goljufi, lenuhi, pijandure, zapeljivci deklet in še podobni grešniki. Ta karakteristika bo gotovo žela priznanje kake stare tete, ki je brala v »Bogoljubu« o teh falotih in propalich. Dalje si predstavlja pisec komuniste kot neke sestradane delavce, ki hodijo okoli razcapani, ki spijo v brlogih in ki umirajo od glada. Samo ti so komunisti. Nikjer drugje jih ni. O, da bi jih res ne bilo... Čudno se mi zdi le to, da ga je prav ona našminkana komunistka tako pičila. Če bi bil Marx ženska, bi se gotovo šminkal. Potem moti njegovo mišljenje o komunistih tisti študent, ki ni hotel jesti ričeta. O bog, kam smo že prišli, še pri jedi bomo ločili komuniste od ostalih. Komunist mora v skladu s svojimi načeli jesti po možnosti vedno slabše od svojih sošolcev, če mu mogoče hrana, ki jo jedo njegovi tovariši, ne ugaja. To je princip! Sic!

O »Mladcih« ali bolj po domače klerikalcih, ne bom posebej razpravljal. Prvič zato, ker je ta del s svojimi opisi raznih katoliških mladinskih organizacij dokaj dober, drugič pa radi tega, kaj so in komu, ter za kaj služijo.

Ko končujem te svoje pripombe, omenjam, da ni bil moj namen mogoče razbiti članka »Študentje«, ki kaže precej vrlin, ampak le pokazati, da naj se takšni članki ne pišejo tako ozkosrčno in iz žabje perspektive, kajti lahko bi se kdo oglašil: »Le čevlje sodi naj kopitar!«

Iskrice

Nobena misel bi ne smela biti nekritična — nobena kritika nesmiselna.

Zdravniki živijo od domišljavosti pacientov — pacienti umirajo od domišljavosti zdravnikov.

Avstrija je bila razvaječek Evrope. Svojo prosveto je jemala pri Slovanih, svojo milino pri Benečanih, svoj dvor pri Špancih, svoje apostolstvo pri papežu in svoje finance pri Judih.

Pomislite tole: Pri železniških katastrofah se vselej razbijejo ali prvi ali zadnji vagoni. Čas bi že bil, da jih opuste in uporabljajo le srednje vagoni.

Anekdote

Pesnik Grabbe je užival zaradi svojega talenta splošen sloves. Seveda je bil na to nemalo ponosen in temu primerno tudi domišljav.

Nekoč je zaprosil L. Tiecka v Draždanih, da bi ga sprejel kot igralca v tamošnje dvorno gledališče:

»Ni je vloge, ki bi se je ne upal v kratkem naučiti in igrati.«

»Bojim se, da vam ne bi škodovala prirojena napaka v nosu,« je zvito odvrnil ravnatelj.

»V nosu?« se je začudeno pogledal Grabbe v zrcalo.

»Da, ker ga nekoliko previsoko vihate,« je pristavil Tieck.

Shawa, velikega irskega dramatika in Nobelovega nagrajenca, ne marajo v angleški družbi, ker je Irec in poleg tega še zelo strupen. Nedavno se je spotaknil ob nekega uglednega Angleža, ki je preveč radovedno spraševal:

»Kaj je res, gospod Shaw, da je bil vaš oče krojač?«

»Da, kajpa!«

»Kako pa to, da se tudi vi niste izučili za krojača?«

Shaw se pa ni dal spraviti iz ravnotežja in je mirno vprašal:

»Povejte mi, lord, ali ni bil vaš oče »gentleman«?«

»Seveda je bil!«

»Kako pa to, da tudi vi niste?« je končal ujedljivo Irec.

Mark Twain je ležal bolan in že drugi dan ni ničesar užil. Šele tretji dan so mu prinesli par žlic močne juhe.

»Več vam ne smem dati,« je žalostno pristavila strežnica.

»Prav,« je odvrnil Twain, »sedaj bi pa nekoliko čital. Prinesite mi prosim — da ne bo preveč — poštno znamko.«

Neki zbiralec podpisov in spominov na slavne može je prosil nekoč Shawa, naj mu pošlje svoj autogram in koder las.

Shaw mu je odgovoril: »Žal, ne morem ustreči! Mož, ki je dajal moje podpise, je umrl, moj sluga je pa plešast!«

Shaw.

Miklov:

Študentje

(Konec)

Radi svojih »študentov« sem slišal toliko pri- tožb in ugovorov, da sem popolnoma uverjen, da sem naše študentske razmere pravilno naslikal. Obsežnejšega odgovora na vse kritike ne morem sedaj pisati. Samo na nekaj očitkov, ki sem jih slišal, hočem odgovoriti:

Svobodomiselstvo je zastarel svetovni nazor, ki danes pomeni to, da imajo prve besedo strasti — ne strasti, kajti te so vendar nekaj krepkega, močnega, ampak raje rečem, razne malenkostne muhe, razne kaprice — pamet pa zadnjo. Pomeni dalje, da se sme človek ravnati povsod po svoji volji in trmi brez ozira na druge. Radi tega je ta nazor nujen privesek liberalizma, je nekak duhovni liberalizem in mora z njim vred izginiti iz mode. Živel pa bo seveda v tej ali oni obliki vedno, ker je s svojo breznačelnostjo kaj primeren za poplitvele in prazne duše.

Še davno mi ne pade v glavo, da bi vse študente oblekel v meniške kute. Res je, da bo človek našel navadno že koristnejše delo kakor je

Izvleček iz pravičnika

I. studentske radne čete

Izpolnjujoč obljubo, prinašamo danes izvleček iz Pravičnika I. Studentske radne čete, o kateri smo v 17. številki »Naše volje« obširno opisali njeno štiriletno delo.

§ 1.

Prva Studentska radna četa je prostovoljna omladinska delovna organizacija. V njo stopajo člani prostovoljno ter se v času velikih šolskih počitnic posvečajo prostovoljnemu fizičnemu delu. Ona je neodvisna, svobodna, samostojna, delovna počitniška omladinska organizacija. Ona ni vezana na nikogar, niti se ne sme nihče vmešavati v njene posle. Vrhovno instanco Prve Studentske radne čete predstavlja Starešina in se edino njemu polagajo končni računi materialnega in moralnega delovanja čete na terenu.

§ 2.

Temeljna načela reda in dela Prve Studentske radne čete so:

1. Pokoravati se občemu redu, poslušati in izpolnjevati naredbe Uprave, varovati v vsakem pogledu ugled in interese organizacije.

2. Na delu biti marljiv in vedno izvrševati vestno poverjeno delo.

3. Napram svojim tovarišem biti iskren, kolegialen in se truditi, da se v nobenem pogledu ne skali tovariška družabnost.

4. Za časa bivanja v Četi se ne baviti z nikako politiko niti se ne potezati za kako politično vprašanje.

5. Za časa bivanja v Četi ne uživati nikakih alkoholnih pijač.

6. Držati logor Čete v redu in čistoti ter čuvati zaupane predmete.

§ 13.

(Dolžnosti in pravice članov)

Člani čete morajo imeti vedno v vidu plemeniti cilj organizacije v katero so stopili prostovoljno. Da se doseže ta cilj je potrebno, da vlada med njimi popolna solidarnost, kolegialnost in disciplina. Prva Studentska radna četa ni organizacija za počitniški oddih, temveč je osnovana, da bi narodna mladina pomagala z delom tistim,

katerim je ta pomoč v naši domovini najpotrebnejša. Sodelovati pri takem delu je za vsakega poedince čast in zato je njegova dolžnost, da se pokaže, da je te časti vreden.

§ 15.

Člani Prve Studentske radne čete imajo pravico, da se okoristijo z vsemi olajšavami, katere ta nudi in te so:

Brezplačna vožnja do mesta dela in nazaj, stanovanje in hrana v mestu dela, delovna obleka za časa dela ter brezplačno prejemanje knjig in časopisov, katere izdaja Prva Studentska radna četa ali organizacije, ki so z njo v zvezi. Dalje imajo pravico udeležbe na vseh prireditvah in izletih, katere priredi Prva Studentska radna četa.

§ 19.

Prva Studentska radna četa je delovna organizacija, a to pomeni, da izvesten del svojega časa posveča izključno delu. Delo traja dnevno najmanj 5 ur, a največ 8 ur. Trajanje in način dela se odredi po objektu dela.

§ 26.

Ko so vsa dela končana, lahko Starešinstvo na predlog Četovodje odlikuje vsakega člana, ki se je izkazal za čas dela kot kolegialen, sposoben, marljiv in poslušen, z diplomom Prve Studentske radne čete.

Diploma Prve Studentske radne čete daje njenemu posestniku pravico prvenstva pred vsemi drugimi reflektanti za sprejem v četo.

Priobčujemo pričujoči izvleček v vednost čitateljem, ki reflektirajo na sprejem v Prvo Studentsko radno četo — 1938. F. R.

★

V graščinski sobi v Chebu so kazali izletnikom in tujcem sobo, v kateri je bil umorjen slavni vojskovodja iz tridesetletne vojne, Wallenstein.

»Meni se zdi,« je ugovarjal eden izmed izletnikov, »da ste zadnjič kazali drugo sobo...«

»Seveda,« pravi vodnik, »a tisto sobo prav zdaj čistijo, pa kažemo do nadaljnjega to, v kateri smo!«

n. pr. ples ali čitanje zaljubljenih romanov, toda ne trdim, da je to absolutno slabo. Male zabave tudi na gladkem parketu nikomur ne zamerim. Povdariti sem hotel le, da so ples in romani veliki večini meščanske mladine silno važen, če ne najvažnejši smisel vsega življenja.

Naravnost smešno je, delati me za sovražnika sporta. Osebnost sem namreč za sport zelo navdušen, seveda za pameten sport. Obsojam le izrodke. Sport je pač slednjič le zabava, čeprav koristna zabava in se ne sme staviti pred resno delo.

Nekateri so mi očitali, da sem svoje nazore pobral v kakih demagoških brošurah. Mislijo menda, da sem tako len kakor oni in se mi ne ljubi študirati družabnih problemov in da sem tako malenkosten in omejen, da me bo navdušilo ter prepričalo nekaj kričečih gesel iz raznih letakov. Tako mi je nekdo celo očital, da sem svoje slabo mnenje o komunistih našel v kakih brošurah. Seveda, če je človek slep in ne vidi ničesar drugega kakor sijajne pare na bliščečem parketu, flirt in smešno ljubimkanje, če je v svoji nezmožnosti nesposoben celo za kako večjo hudo-bijo, mu je tudi pripovedovanje o lopovih kvečjemu bajka iz kriminalnega filma ali romana.

Delitev v naprednjake in konservativce je še stokrat bolj prisiljena kakor moja ločitev na tabore. Sam sem že v uvodu in često tudi pozneje

omenil, da se ne dajo med študenti postaviti kar neke določene ograje. No, in sedaj sem silno radoveden, kdo je napreden in kdo konservativen. Zdi se mi tako-le: napreden si, če imaš kakih šest, sedem deklet, ki jih seveda vse skupaj vlečeš za nos, če greš na teden gledat najmanj štiri »zanimivejše« nemške filme, če te ne manjka na nobenem plesu, če o priliki zabavljaš čez »farje« (po tisti »definiciji«: Naprednost je antifarštvo!) in če se tu in tam potrkáš na svoja napredna slovenska, demokratična ali jugoslovenska prsa; konservativen pa si, če vsega tega ne počenjaš in če imaš sploh nekaj resnosti in odločnosti.

»Mladci« se hudujejo, da sem jih napačno obsodil. Do sedaj si še niso upali ovreči javno nobenega očitka. Povdarjam, da vstrajam na svojem stališču in da odgovarjam za vse, kar sem napisal, sicer ne pred njimi ne pred kom drugim, ampak pred samim seboj.

Nacionalisti so sprejeli moje »študente« z mešanimi občutki. Nekaterim so se zdeli prehudi, drugi so zadovoljni, da je bila vendar enkrat spregovorjena odkrita beseda. Jaz mislim, da je bila potrebna.

Če bo kdo tako praktičen, da bo priobčil kritiko mojih »študentov« v zadnji številki »Naše volje«, misleč, da mi bo s tem zavezal jezik vsaj do jeseni, mu bom pač odgovoril kdaj pozneje in na drugem mestu.

Večer na morju

Tretji dan sem bil tu; vse tri dni sem že občudoval neizmerno, temnomodro morsko gladino, ob kateri se je dalo tako prijetno sanjariti. Družbe nisem ljubil: zatekel sem se v samoto in gledal sončne žarke, ki so zlato odsevali na temni površini, kakor da bi se sonce samo divilo spokojnemu morju in ga poljubljalo. Neskončno morje in neskončno nebo sta se na obzorju spajala v eno: In človek, ki se je prej bahato nazival gospodarja narave, je zdaj začutil, kako neznamenat je.

Toda še lepše kot podnevi je bilo morje zvečer. Sveta tišina je vladala vseokrog; prekinjalo jo je le rahlo šumenje drobnih valov, ki so se razlivali po pesku. Svetlo so se bleščali beli kamenčki. Daleč zunaj pa so migotale luči ribiških ladij; njihovi odsevi so se kosali s sijem zvezd.

— Ne motite nas, so govorile zvezde, le me znamo najlepše odsevati v morju.

— Predaleč ste, so odvrnile luči, prameni naše svetlobe so lepši.

Morje je vzvalovilo in pomešalo vse odseve; stari hori, ki so se ogledovali v vodi, so začudeni gledali svojo sliko, ki jo je valovanje spaçilo. Nekatje daleč so pričenjali škržati svojo pesem.

Taki so bili večeri, ko me je hrepenenje po neznanem vleklo k samotnim skalam ob morju, da bi se tam potopil v globine miru. Edino živo bitje, ki je prekinjalo moja sanjarenja, je bila starka, ki je prišla vsak večer mimo. Hodila je počasi, tiho govorila sama s seboj in neprestano zrla na morje. Ko me je prvič srečala, se je umaknila nekaj korakov, me par trenutkov nepremično gledala, nato pa odšla naprej. Toda, ko je opazila, da sem vsak večer na istem mestu, je to vzbudilo njeno pozornost; približala se je in me ogovorila:

— Ga li čakaš tudi ti? Bog ti daj dober večer.

— Le na morje gledam, sem odvrnil, tako lepo je zvečer.

— Zakaj gledaš? Čakaš ga, pa mi nočeš priznati. Ne bo treba več dolgo čakati; danes pride gotovo.

Začuden sem se ozrl v njen nagubani, shujšani obraz. Na mah se mi je posvetilo: zmešana je. Izdajale so jo votle oči, ki so neprestano strmele v daljavo.

— Ali poznaš mojega Iva? Moraš ga poznati, saj je mogočen kapitan. Kaj veš novega o njem?

— Jaz sem vendar prvič tu! Ne vem, kdo je...

— O, gotovo veš! me je prekinila, kot vedo drugi, pa mi nočejo povedati, njegovi ubogi materi.

Razumel sem, da zaman čaka sina. Spet sem se zazrl v njeno obličje, razorano od trpljenja, in nisem imel srca, da bi jo razočaral, ker nisem poznal njenega Iva. Gledala me je s takim pričakovanjem in se mi je tako zasmilila, da sem dejal:

— Da, poznam ga, toda že dolgo ga nisem videl.

Obraz ji je zasijal od veselja.

— Poznaš ga! Naj ti da Gospod Bog zdravja! Ali vidiš one luči na morju? V enem teh čolnov je gotovo moj Ivo, ki se vrača.

Toda ribiški čolni so se počasi pomikali na odprto morje in ne proti obali. Starica je končno spoznala, da njenega sina ni v nobenem onih čolnov.

— Prišel bo jutri, gotovo bo prišel. Ubogi Ivo; vem, da bi rad šel k materi, pa ne more. Brez pozdrava je odšla v noč.

* * *

Naslednji večer je spet prišla. Spet je gledala luči, in zaman upala, da prihaja Ivo. Tolažil sem jo, kolikor sem mogel, vendar je bila njena vera, da bo prišel naslednji dan, tako trdna, da niti ni potrebovala mnogo tolažbe. Slednjič je na moja vprašanja pričela obširno opisovati, kako je z Ivom srečno živela v mali hišici ob morju

in kako je bil edino veselje njenega življenja, odkar se ji je mož ponesrečil pri ribolovu.

— Preveč sem ga ljubila! Kako ga pa tudi ne bi, močnega, visokega dečka, kakršen je bil. Vsak večer, preden je odšel na morje, sem ga prekrizala in prosila Boga, naj mu da srečen povratek. Moj ubogi Ivo! In ravno jaz, nevredna mati, sem ga pognala z doma: hotel se je oženiti z dekletom iz vasi, toda jaz sem mu izbrala drugo nevesto in ga prigovarjala, naj ono pusti... Sam Bog mi je priča, da sem to storila le iz ljubezi do njega; mislila sem, da ne bo nobena druga razen tiste, ki sem jo izbrala, dovolj dobra zanj. Ni se hotel ženiti proti volji svoje matere, raje je šel v svet. Morje ga je vleklo od malega: tako se mu je izpolnila vsaj ta želja, da se lahko vozi po njem in ga gleda dan na dan. Že štirinajst let ga nisem videla... Toda jutri bo gotovo prišel pozdravit svojo mater. Pripeljal se bo z lepo ladjo, skočil na kopno in me smejoč se pozdravil:

— Pozdravljena, mati!

Jaz pa ga bom peljala domov, kjer bo vse pripravljeno zanj. Vsedla se bova k mizi in pravil mi bo svoje življenje v teh dolgih letih. In tedaj bo moje življenje dopolnjeno: umrla bom od sreče.

Uboga stara mati! Morje, ki je ležalo tako pokojno pred nama, ji ga pač ne bo več vrnilo...

*

Tako so potekali topli večeri ob morju. Starica je prihajala redno; njeno upanje na sinov povratek se ni prav nič zmanjšalo. Govoril sem ji o njenem sinu, kakor da bi ga poznal; tedaj je poslušala vsa srečna, oči so dobile nekdanji sijaj in obraz se je razjasnil. To je bilo edino, s čimer sem jo lahko razveselil: zakaj bi ji torej ne pripovedoval o njem? Dasi to pripovedovanje ni bilo resnično, je vendar pokrilo njene duševne rane s tančico radosti.

Prišel je pa večer, ko morje ni ostalo mirno kot drugače. Zrak je bil težek in temni oblaki so se kopičili na obzorju. S starko sva stala ob morju; ona je zopet pričakovala svojega sina. Toda danes ni bilo lučic na morju, ribiške ladje niso šle ven. Le eno samo sem videl v daljavi. Dasi je bila majhna kot točka, se mi je zdelo, da vidim mornarje, kako se trudijo, da bi ušli nevihti.

V tem me je silen piš vetra skoraj prevrnil. Opazil sem, da se je črni oblak, prej majhen, zelo povečal. Tema je bila taka, da sem komaj razločil par korakov pred seboj. Bori so se sklanjali in ječali v sunkih vetra. Najbolj pa me je

presenetilo morje, ki je naenkrat rjove vzkipeló z vseh strani. Brez vsakega prehoda so se naenkrat podili divji valovi drug čez drugega. To ni bilo široko valovanje, kot nastane ob trajnem vetru, bi bil kaos, divji pekel razbrzdanih vodnih mas. Takoj prvi valovi so z veliko silo udarili ob skale, bel slap je šinil kvišku, in me premočil do kože. Kakor da bi se podiral svet, je grmeló vodovje! Na zapadnem nebu pa so še vedno žarele zvezde, ki jih oblaki še niso zakrili: kot da bi se s svojo mirno svetlobo rogate zemljanom, nemočnim proti sili morja.

Kot kip je stala starica poleg mene in nepremično gledala divjanje valov. Naenkrat se je s silno pozornostjo zazrla na svetlo točko, ki je nihala sredi morja in me opozorila nanjo. Bil je čoln, ki sem ga že prej videl hiteti k obali. Valovi so ga premetavili kot igračko; kljub naporu veslačev se ni premaknil niti za ped.

— On je, on je! je pretresljivo zaklicala starica. Ivo se vrača in ne more domov! Utopil se bo v valovih. Moram mu na pomoč!

Prigovarjal sem ji, češ da to gotovo ni Ivo, ki bi kot izkušen pomorščak ne tvegá vožnje ob tem vremenu. Le na pol me je poslušala; slednjič pa me je zgrabila za ramo in kriknila:

— Čuj! Na pomoč kliče!

Sedaj vem, da to niso mogli biti klici, ker je bil čoln še predaleč, toda takrat bi bil prisegel, da je to človeški glas. Kadar je bučanje morja za trenutek ponehalo, je bilo slišati slabe, oddaljene glasove. Njihovo ječanje pa je takoj naslednji hip zamrlo v novem trušču.

Starica je tedaj kot brez uma zdirjala po obali proti pomolu. V težki slutnji sem hitel za njo, toda ko kem dospel do pomola, je ni bilo nikjer več. Odhitela je na pomoč svojemu sinu. Materinska ljubezen ni imela strahu pred viharjem!

*

Drugo jutro so našli daleč proč ob skalah poškodovan čoln. In ko sem šel mimo starkine hišice, je bila prazna; zadnje dejanje tragedije je bilo končano.

Pogubilo jo je morje, ravno to morje, ki je bilo zdaj spet tako nebeško mirno. Našla je svoj mir: s sinom vred počiva pod modro gladino. Niti najmanjšega valovanja ni bilo sedaj; kakor da bi morje ne hotelo motiti uboge matere, ki je slednjič našla sina v njegovem okrilju.

Mlado sonce se je vzpenjalo na nebo; kmalu bo zrak trepetal od vročine. In danes bo spet topel večer, spet bom gledal lučke na morju.

pt

Svetovna politika okoli zdravila

Kinin, danes vsakemu laiku poznano zdravilo proti najbolj razširjeni tropski bolezni — malariji — so spoznali v Evropi šele proti koncu 19. stoletja. Njegovo zdravilno moč je svetu odkril Robert Koch. Danes si zdravilne umetnosti brez kinina sploh ne moremo misliti. In poleg tega niti ni dolgo, ko so radi kininovega grmovja, iz katerega lubja se kinin pridobiva, nastali mednarodni zapletljaji in skoraj vojna.

Rastlina izvira iz Peruja in je bila tamošnjim domačinom dobro znana. Ko je nekega dne grofica de Chichon, soproga perujskega podkralja, obolela na vročici, ne da bi ji heli zdravniki mogli pomagati, ji je vdani Inka prinesel skorjo tujega drevesa iz pragozda in jo z iz tega pripravljenim zdravilom popolnoma ozdravil. Vrednost rastline je postala kmalu znana. Najprej so z njo začeli trgovati jezuiti, nato je Španija proglasila na to edino sredstvo proti vročici monopol. Rastline so skrbno stražili, toda končno se je nekaterim pustolovcem le posrečilo, da so iz-

maknili nekaj sadik. Po neštetihi brezuspešnih poskusih so zasadili rastlino na Javi. Nizozemska je tako prišla v posest dragocene zdravilne rastline in se je tako osvobodila španskega trga. Toda tudi ona je posest skrbno čuvala in nadzirala izvoz. Angleži so se tega naveličali in tudi oni, seveda na nedovoljen način prišli do kinina, ki so ga zasadili na svojih plantazah. Španija in Nizozemska sta sicer živo protestirali, vendar vse razburjanje ni pomagalo prav nič. Mnogo ljudi je pri teh bojih prišlo ob življenje in ogromno jih je tudi zbolelo. Toda končno se je dragoceno zdravilo razširilo kot izvenmonopolski produkt po vsem svetu, posebno še, ko je Robert Koch iznašel postopek, s katerim se odstranijo iz kininove skorje škodljive primesi. Kinin, Quina v jeziku Inkov, »Polvo de le Condesa« — Grofičin prah — po grofici de Chichon, imenovan tudi »Jezuitski prah«, po jezuitih, ki so prvi spoznali vrednost rastline in z njim trgovali, je nastopil svojo zmagovito pot. (»Atlantis«)

Tihomir:

Profesor Blenk

Tri dni je zaporedoma snežilo; četrti dan se je proti večeru zjasnilo in pritisnil je tak mraz, kot ga že dolgo ni bilo. Stari profesor Blenk je tiste dni le težko odprl vežna vrata, ker sta ključ in kljuka zmrznili. Na šipah je ležala debela plast ledu in se ni stopila niti takrat, ko je popoldne posijalo malo sonca. Zjutraj, ko je bila še tema, sta s sinom vstala; sin je v kuhinji zakuril in segrel zajtrk, medtem ko je stari odpiral vežna vrata in gledal na termometer. Da, vsako jutro je zdrknilo živo srebro par črtic navzdol. Kmalu po zajtrku je sin odšel; dvajset minut je imel od njihove zapuščene hišice do trga, potem pa še pol ure z vlakom, da je prišel v mesto, kjer je bil v službi.

Toliko se je zdanilo, da je profesor ugasnil luč in odgrnil okno. Po ozki gazi je že prihajala njegova postrežnica Danica iz še oddaljenejšje hiše. Tudi trije otroci iz iste hiše so šli z njo. Pred Blenkovo hišo so hrupno pozdravili Danico in nadaljevali pot v šolo. Profesor je še toliko počakal, da je prinesla mlekarica iz trga mleko. Vsak dan jo je vprašal, če jo zebe, in ko je tarnajoč, da je vsak dan huje, odšla, je bilo v nje govori sobi zakurjeno in pospravljeno. Danica je imela vse jutro dosti dela v kuhinji. V gorki sobi je stari profesor vzel časopis, ki mu ga je sin vsak večer prinesel, in pričel brati najprej novice iz mesta. Potem je pričel na prvi strani in prečital vsega.

Profesor Blenk je dva in trideset let poučeval slovenščino. Štirikrat je začel pri prvošolcih in vodil osem let do velike mature otroke, ki so postali v osmi šoli že gospodje in ti gospodje so lahko rekli, da so se pri prof. Blenku mnogo naučili. Kolikokrat je Blenk povedal, kje mora stati vejica, kolikokrat je razlagal literarno zgodovino, kolikokrat je slišal isto, kar je povedal on dijakom in kolikokrat je popravljaval šolske naloge! To mu je bilo najbolj mučno. Že zaradi šolskih nalog si je želel pokoja. Ko je bil po dva in tridesetih letih upokojen in se preselil v to samoto, je tu naprej popravljaval; ne šolskih nalog, teh mu ni nihče več pisal, popravljaval je časopisne napake. Ni bilo malo teh napak. Sosedovi trije otroci so se že vračali iz šole, ko je končal. Potem je šel s časopisom v kuhinjo, da sta tam z Danico kosila. Po kosilu je legel; medtem je Danica le stežka čitala črtan in prečrtan časopis. Kmalu potem, ko je sonce zašlo, se je stemnilo. Takrat je prišel še profesor iz sobe in

se grel pri štedilniku. Po večerji je postrežnica odšla in ga pustila samega. Utrnil je luč in skozi okno gledal po širni, zasneženi ravnini, kdaj se bo prikazal na obzorju sin. Ko ga je zagledal, je stekel do vrat in ga na pragu pričakal. Vedno se je sin truden vrnil, posebno te dni, ko je moral gaziti visok sneg. V postelji je moral mladi staremu povedati, kaj je novega v mestu. Navadno je zaspal še preden je vse povedal.

Tako so se vlekli mrzli dnevi z malimi izpremembami. Temperatura je padala, časopisi so dnevno prinašali poročila, koliko škode je napravila letošnja zima; sin je na poti videl mnogo zmrznjenih ptic, tudi drevje je pokalo zaradi silnega mraza.

Ko je neko jutro kazal termometer trideset stopinj pod ničlo, je prišla postrežnica sama, niso jo spremljali otroci. Povedala je, da jih starši ne puste; preveč je mraz.

»Kaj pa vašega gospoda sina nič ne zebe? — Ste brali v časopisu, koliko ljudi je že zmrznilo? In mladi gospod mora toliko časa hoditi po tem silnem mrazu.« Stari Blenk jo je potolažil, da tako mlado kri nikoli ne zebe. »Tudi ta mraz bo nehal,« je prekinil pomenek Blenk.

Še nikoli ni v peči zgorelo toliko drv, kot tisti dan. Blenk se je spomnil svoje žene, kako se je zelo bala mraza. Pozimi je ves dan tiščala pri peči in metala vanjo poleno za polenom. Tisto zimo, ko je umrla, bilo je dve leti pred možovo upokojitvijo, je bilo tudi zelo mraz, pa ne tako kot letos.

Po večerji je rekel profesor v smehu Danici: »Ako se bojite, da bi do doma zmrznili, lahko prenočite tukaj.« »Teh par korakov, ki jih moram napraviti, ni tako hudo. Vaš sin naj drugič raje ostane doma. Lahko noč!«

Polna luna je osvetljevala pokrajino. Na robu gozda, skozi katerega je prihajal sin, je opazil Blenk senco, ki se je počasi približevala. »Kaj, že sin?« je pomislil stari. »Seveda, kdo naj bi bil drugi v tem mrazu?« Videl je, kako se je postava čudno opotekala in se končno zgrudila.

»Sin moj!« je kričal stari in planil tak, kot je bil, v mraz. Vrata so se za njim zaloputnila. Tekel je po celem snegu, udiralo se mu je do kolen, komaj je še premikal stare noge. Mraz je pritisnil nanj kot ozek oklep; parkrat je padel, nato se s težavo izkopal iz snega in se na pol mrtev zgrudil ob zmrzlem v snegu, šepetajoč besede:

»Ali še živiš?«

»Kaj, v mestu sta tudi že bila? Joj, kako pa je tam? Nikoli nisem imela toliko sreče, da bi mogla tja. Pa si tako želim!«

»Hm, kaj bi želeli! Ne vem, kaj bi vam rekel. Ni tako, kot si kmečki človek predstavlja. Je že res, da vidi tam marsikaj lepega. Visoke, lepo zidane hiše kar kipijo iz tal in se ponosno dvigajo druga poleg druge. Potem pa široke, tlakovane ceste z lepimi nasadi; veliki, krasni parki in vse polno drugega. Vse to je lepo. Človek uživa, ko mirno stopa po belo posutih stezicah med visokimi in vitkimi jagnjedi, med smrekami in borovci in med bujnim cvetjem. — Druga stvar je pa življenje. To nama ni posebno ugajalo. Mestno ljudstvo je preveč samoljubno in razkošno. Le Boga zahvalite, da ste lahko tu v gorah, kjer kraljuje skromnost in lepota. Mesta bi se kmalu naveličali. Nekaj bi vas vedno vleklo nazaj med neme prijatelje. Za kmeta mestno življenje ni. Dolgo sva bila tam, sva opazovala in marsikaj spoznala.«

Medtem, ko je Tom pripovedoval, se je nevihta malo poglobila. Grmenje se je vedno bolj oddaljevalo in bliski so postajali vedno redkejši. Polagoma je okoli kože vse utihnilo. Le od časa do časa je še zašumelo med listjem, ko je zavel

Ko se je kmalu nato vračal iz službe mladi Blenk, je našel nedaleč od doma v snegu dve trupli. V enem zmrznjencu je spoznal očeta, drugega še ni nikoli videl.

Mraz je popustil. V noči, potem ko so žrtvi mraza pokopali, se je pričel sneg taliti.

Velikih luž se je moral ogibati mladi Blenk, ko je zapustil tisti kraj in se preselil v mesto.

Zoran:

Mak

*Rdeči mak se v vetru ziblje,
na vse strani se vije.
Pozdravlja zlato sončece,
ki na poljano sije:*

*»Objel bi svojo ljubico,
ljubezen razodel ji;
poljubil rdeča ličeca,
vesele pesmi pel ji.«*

*Dekle po stezi pride čez polje,
ugleda rdeči cvet.
Gorje ti mak! Utrgan cvet
v laseh ji je pripet.*

J. D., Murska Sobota:

Strune

*V v dolgčas pogreznjeni kavarni,
v rokah neokretnih
včasih gosli zrastó
in koščeni prsti z lokom mu gredó
po oguljenih strunah.
In neko davno pesem zvoki brezizrazni
v dimasto prostorje — vpijó.*

*O, strune razglašene,
kričave strune...
v dimasto prostorje — vpijó!*

*V v dolgčas pogreznjeni kavarni
ob mizah okroglih
tedaj obrazi zrastó,
iz polteme v temo gredó
po vseh kotih.
In neko davno pesem ti ljudje brezizrazni
v dimasto prostorje — vpijó.*

*Glasovi neubrani,
kričavi glasovi...
v dimasto prostorje — vpijó!
Z njimi,
v njih
duše otožne — vpijó!*

Križanc Miloš:

KLIC GORA

(Nadaljevanje)

Iz hleva se je začulo žalostno mukanje krav, ki so se vsled groma in bliska boječe skrivale v kot in stiskale svoje glave k tlom.

»Od kod?« je pričel Tom. »Ha! To je daleč tam za gorami. Lahko bi človek dejal, da dan hoda. Ali ste že bili na Tolstem vrhu?«

»Da,« je odgovorila Minca. »Pa to je že dolgo od tega. Ko sem bila še čisto majhna. Komaj deset let mi je bilo.«

»No, vidite! Tam pod Tolstim vrhom, precej globoko v dolini leži vas, ki se ji pravi Loka. Ima kakih 20 hiš, ki so raztresene ob cesti med visokimi kostanji in lipami. Okoli njih pa leže prostrana polja, sredi med njimi pa stoji farna cerkev. Od tam sva!«

»Pa ja nista danes od tam prišla?«

»O, da! Saj sva mlada. Le pogledite naju. V mestu...«

lahen vetrič. Kmalu so se tudi oblaki toliko razgrnili, da se je prikazal mesec in osvetljeval v tišino odete gore.

Kazalec na uri se je že premaknil preko polnoči, ko se je Minci zazdelo, da je trudna in da morajo k počitku. Rada bi še poslušala Toma, ki je pripovedoval o mestu, o rodni vasi in o ljubezni do Boga, toda oči so ji že lezle skupaj.

Njegove besede so ji živo segle v srce in sama pri sebi je sklenila, da si nikoli več ne bo želela ven iz kraljestva gorá v ono življenje, ki vzame človeku njegov notranji mir.

»Mihec, prinesi sena, da pripraviva gostoma ležišče!« je velela pastirčku, ki je med Tomovim pripovedovanjem zadremal v kotu, medtem, ko je sama skočila v kamrico po odeje.

Kmalu je bilo ležišče pripravljeno. Gosta sta legla v mehko, dišeče seno. In ko je Mihec ugasnil luč, sta se tudi onadva spravila k počitku.

V sobi je zavladovala blagodejna tema in zabilala trudna popotnika v sladko spanje. Le Minca ni mogla zatisniti očesa. Še vedno so spremljale njene misli Tomove besede: »Zahvalite Boga, da vam je prisodil življenje med skromnimi ovčicami, med skrivnostnimi smrekami in golimi skalami.«

M. Charme:

Pomota

»Povedal vam bom zgodnico in videli boste, kam vse lahko pripelje človeka pomota.

Gospod Cviček je torej skrbno zaklenil vrata svojega samskega stanovanja in veselo odskakljal po stopnicah iz tretjega nadstropja. Stopil je že skoraj na cesto, kar se je nečesa domislil in segel z roko v notranji žep suknjiča. A glej ga šmenta! Pisma, ki ga je iskal, ni bilo več v njem. Močno je zaskrbelo gospoda Cvička. Kaj pa mislite! Saj pismo ni bilo navadno pismo, bilo je pravo, pravcato ljubavno pismo. Pa ga ni mogoče izgubil? Kaj bo, če pride v nepoklicane roke? A nič, pogledat grem v stanovanje, ali ga nisem morda pozabil na mizi, si je dejal in pričel ubirati stopnice. Samo da nisem z njim zakuril, ko sem si zjutraj kahal kavo? Ali sem ga pa morda vrgel v smeti? Vsi vprašaji in možnosti so mu blodili po glavi, tako da je pozabil na tretje nadstropje in zašel v četrto. Iz zamišljenosti ga je šele vzdramil ropot čutare, ki jo je postavila zjutraj mlekarica pred stanovanje gospe Raglje. Pa kaj, čutara je že ropotala blizu pritličja in tudi mleko, kolikor ga ni ostalo na čevljih in hlačah gospoda Cvička, je nevdržema teklo in kapljalo v tretje nadstropje in še niže. »Ojej, ojej,« je zastokal gospod Cviček, »že na vse zgodaj mi gre vse narobe. Kaj sem spet vstal z leve nogo?«

»Vse kar je prav,« se je zadržala gospa Raglja in obupana strmela za odtekajočim se mlekom, »kaj pa sploh iščete v tem nadstropju? Aha, zdaj vsaj vem, kam je zginevalo mleko!«

»Ampak gospa Raglja, poslušajte me no! Pomota je bila, pomota in prav nič drugega!«

»Ta je pa zrela! Pomota! Seveda, zdaj ko smo ga ujeli, je pa pomota! Ta je pa dobra! Pa kako ti reče: Pomota! Smešno!«

Četrto nadstropje je kar mrgolelo. Stranke so se kar zgrinjale in vneto pritrjevale gospej Raglji. Marsikatera je imela doma hčerko, a ker se gospod Cviček za nobeno ni hotel zmeniti, so ga gledale precej pisano in so mu skušale škodovati, kjerkoli so mogle. No, in sedaj se jim je ponudila dolgo iskana prilika, ki je niso smele kar tako izpustiti iz rok.

»Prisegam vam, cenjene dame, da je pomota,« je vpil, prosil in jokal gospod Cviček in kar gor od ogorčenja.

»Kaj boš prisegal, tat mlekožerski, in vpil, da je pomota! Če si pa srečno izpraznil čutaro, pa

ni bila pomota, kaj? Vse mi boš plačal, ti tat razbojniški! Da vas sram ni! Tak »fin« gospod uradnik, samec, star zakrknjenec, z dobro plačo, pa nam sirotam mleko krađe! Fej te bodi!« je izlila gospa Raglja svojo dušo.

»Tako je! Plača naj, tat skopuški,« so zatulile v zboru sosede.

Tedaj se pa razkorači pred njim mali Trpotčev Pikec, edini, s katerim se je Cviček dobro razumel v vsej hiši, zasvedra kazalec desne roke v nos in pravi: »Tlic, saj ne veljamem, da bi ti meni mlekece popupal! Saj si mi še bonbončke plinesel!«

»Sam Bog govori iz tega nedolžnega otroka,« si je brž opomogel gospod Cviček.

»Pustite Boga na miru, da vas ne udari, in raje plačajte mleko,« ni odnehala Raglja.

»Vešče sakramenske, da bi vas vrag pocitral! Sedaj bi me še rade ogoluzile za par kovačev! Nikdar! Naj se mi roka posuši, naj me strela z jasnega trešči, če plačam le toliko, kolikor je črneza za nohtom!«

»Fuj! Samec stiskaški! Tu nam je že Bog ve koliko časa kradel mleko, sedaj, ko smo ga pa zalotili, pa niti plačati noče in pravi, da je pomota. Saj veš kako! Pomota! Ta bi bila lepa! Kar s pomoto se hoče izmazati! Plačaj, uš stiskaška, ali pa grem po stražnika!« je regljala gospa Raglja.

Gospod Cviček se je še komaj držal na nogah, tako se je tresel, ko so omenili postavno oko. »Bomo drugič poravnali, sedaj pa res moram v pisarno,« se je skušal rešiti.

»O, saj veš kako! No, tam v pisarni vas morajo biti pa res veseli! Pa tudi ponosni so lahko na vas! Kaj ne?«

Tedaj se je ojunčila gospa Pelin, mimogrede povedano, mati 24-letne gospodične z maturo, dvema letoma konservatorija, štirimi semestri jusa, enoletnim gospodinjskim tečajem, pa čisto brez dote, in prevzela gospoda Cvička v svoje varstvo.

»Drage sosede,« je pričela, »vse bolj in bolj se mi zdi, da gre za očitno pomoto. Kot vem, je bil gospod Cviček že v pritličju, to se pravi, da je hotel že oditi v urad in da je že zajtrkoval, ker taki gospodje zajtrkujejo preden gredo v

službo, potem se je pa, spomnivši se, da je nekaj pozabil v stanovanju, hotel vrniti, a je v svoji veliki zamišljenosti šel za eno nadstropje previsoko in pri tem slučajno, rekla bi pomotoma, ampak res popolnoma slučajno, prevrnil čutaro z mlekom, ki jo je nespretna mlekarica postavila prav na stopnice in zgodilo se je, kar se je zgodilo. Morda je bila to volja Božja, prst božji, ker niti las ne pade z glave, če Bog Oče tega noče. Prepričana sem, da je božja previdnost tako ukrenila v naš blagor! Mislim, drage sosede, da nima smisla gnati stvari naprej in prepričana sem, da bo gospod Cviček, kakor je kavalir skoz in skoz, z veseljem poravnal nastalo škodo. Prepustite to zadevo meni in videle boste, da bo do poldneva urejena v zadovoljstvo nas vseh. Ali se strinjate?«

Gospod Cviček je hvaležno pogledal svojo zagovornico, ki mu je odgovorila s pomembnim pogledom.

»No ja, naj bo. Ampak prihodnjič...«

»Toda to je bila pomota...«

»Seveda je bila pomota. Saj bom sama vse uredila! Pojdite z menoj, gospod Cviček!« je prijazno nadaljevala gospa Pelin.

Vsi so se razgubili po opravih, gospod Cviček pa je odcapljal za svojo protektorico.

»No, pridi sladka mala Rožica,« je poklicala gospa Pelin svojo hčerko, »vidiš, gospod Cviček nas je prišel obiskat in prosit za tvojo roko...«

»Ampak gospa, to je pomota, rotim vas, to je pomota!«

»Da, tisto z mlekom, ne rečem, morda je bila res pomota, a to tukaj ni pomota! Ste razumeli gospod Cviček? Liza, skoči v gospodovo stanovanje in mu prinesi svežo obleko, ta je vsa polita z mlekom! — Vidva pa kar v salon, jaz bom prišla kmalu za vama. Samo sosedom še povem in v časopise sporočim.«

Vidite, tako je bilo pomotoma zapečateno samsko življenje gospoda Cvička. No, pa vkljub pomoti dobro shaja s svojo ženičico, le mlečnih stvari ne prenese. Nič čudnega,« je zaklical zgodnico davčni pristav.

»Res čudna so pota Božje previdnosti,« je vzdihnil organist.

»Sam vrag je imel prste vmes,« se je pridušil študent.

Kdor nacionalist,
ta tudi Sokol!

V Mincinem sreju je vzplamtela luč in pred njo je vstalo novo življenje. Njeno srce je postalo brez onih želja, ki so jo mučile vse življenje. Odločila se je pozabiti na mesto in se zadovoljiti le s skromno kočico v vasi.

Tedaj je izza oblakov zopet posijala luna in osvetlila okolico tako, da so se videli skozi kamrično okno temni ohriši smrekovih gozdov in Grebenovih vrhov.

3. poglavje

Jesenski dan se je leno vzdigal iz svojega mehkega ležišča. Pričelo se je daniti. Na vzhodu so se prikazali prvi prameni jutranje zarje, ki se je začela dvigati kot telega žerjavica.

Nad gorami je vladala tišina. Le tu in tam je zašumelo med listjem in se slišalo kapljanje jutranje rose iz zaspanega drevja, ki se je svetila kakor biserne kapljice nanizane druga poleg druge v mehki travi.

Prvi sončni žarki so objeli skalne vrhove, med katerimi so se podili zadnji ostanki megle, ki je legla v zgodnjih jutranjih urah, kakor nežna odeja, med sedli. Pa tudi ta se je kmalu vzdignila in izgubila. Goré so ponosno vstale iz bledeče noči v novo svetlobo in zažarele.

Kmalu pa so sončni žarki objeli tudi planine. Povsod je vzklilo novo življenje. Iz gozda se je iztrgalo veselo žvrgolenje škrjančka, ki je sprva zaspano, nato vedno živahneje plahutal s perutnicami, se dvigal višje in višje in pel vedno glasneje in lepše. Tedaj so se dvignile tudi druge ptice in pričele skupno z njim oznanjati vsemu stvarstvu, da je sonce vnovič posijalo in pričelo blagoslavljeni mehke, nežne planinske cvetke in trde skalne vrhove.

Gore so se zbudile iz nočnega spanja. Življenje, ki ga je prekinila neprodna tema, je znova cvetelo, še večje in vabljivejše, kot kdaj prej.

Tudi med skalami se je začulo trkanje kamenja ob kamenju in rahlo stopicanje gamzov, katerim je sonce pravkar pomelo in odprlo v spanju zalepljene oči.

Potoček, ki izvira visoko gori med skalami, je veseleje zašumel in se lesketal v vseh vedno spreminjajočih se barvah, in nesel s seboj v dolino prvi jutranji pozdrav.

In kot v odmev na ta pozdrav je, kakor dih, prinesla sapa glas zvona iz doline. Tenko je zavnelo med košatimi vejami in se votlo odbijalo med skalnimi stebri.

Tedaj je od vseh strani, od blizu in daleč, zavnelo zvenenje kraguljkov, obešenih kravam za vratove. Jutro je tudi nje priklicalo na plan. Po vsej planini, tja do globokih prepadov in tja do visokih smrek se je stresal glas veselih pastirjev, ki so gnali na pašo.

Po pastirskih kočah je zašumelo. Iz dimnikov so se že vile prve goste proge dima in naznanjale, da se pastirice že urno sukajo okoli kaminov in pripravljajo zajtrk.

Tudi v Mincini koči, ki je ležala precej nižje od pastirske vasi, je že vse pokonci. Mihec je hitro pomolzel, nato pa odgnal čredo. Minca pa se je brigala za gosta, ki sta se vsa sveža in spočita ozirala proti Grebenu. Njuna obraza sta žarela in njune oči so se lesketale v zadovoljstvu. Ni se jima poznalo, da imata za seboj hude napore večerajšnjega dne.

Šla sta malo višje po stezi, sedla na skalo poraslo z mahom in se zazrla v planine, ki so se ponosno dvigale iz tal, ko da bi se hotele bahati, da so nepremagljive. Oba sta čutila ta njih ponos, toda nista jim zamerila, ker sta oba dobro vedela, da je to le zunanji videz, da je v dušah teh skal le mehkoča, ki ju vabi in vleče k sebi.

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku)

Zvonko:

„Le zakaj?“

Zvonovi zvonijo,
zvonijo in prosijo,
donijo — ječijo.
Prisluhnila ptica —
otožno je kriknila v dan.
Iz jasnega neba se spustil na zemljo je vran.

Kje pesem vesela, kje fantje ste mladi?
Ne kliče li zvon vas v cerkev?
Ta zvon, ki vam vabil je vsako nedeljo,
ki zjutraj vam dvigal je trudne glavé;
skoz oken ste zrlí, zavriskali, peli.
V hladnih večerih je spremljal
in vodil v naročje temé.
Le kaj vam je danes?
Zvonovi zvonijo — li čujete vi?
A danes so tožna vam lica
in plahe oči. —

Na steno uprt je pogled.
Strah, bolešt, jok in trepet!
Papir snežnobel in s črnim posut
blesti se v soncu,
črn obdaja ga rob.
Temná je črta na vrhu,
pod njo — grozeče, velike so črke:
mobilizacija.

Sklonili so starci glavé,
krvave poljane in klic zapuščenih,
povsodi le kri
so videle njih oči
iz prejšnjih dni.

A vinska je pesem vesela
skozí vas zadonela.
Zuljave roké so sina objele,
materine oči so zaihtele.
Iskala so usta v boli besede —
njih klic bil ni sam.
Tisoče grl je bruhnilo v dan:
»Svobodni smo!
Kdo hoče si naše zemlje — in zakaj?«

Onkraj mejé so srca vzkípela,
vinska je pesem donela,
v boli so usta zaklela:
»Svobodni smo!
Kdo hoče si naše zemljé — in zakaj?«

Tu in ostran mejé
na ustnah visel je vprašaj. —
A vendar — se stresla je zemlja,
je človek ubijal človeka,
ne! — zver si iskala je leka.
V očeh — steklenih in živih —
je svetil vprašaj —
le zakaj?!!

Zoran:

Kmečka

Na polju kmetič brazde preobrača,
z roko otira znojní si obraz.
Fantin priganja konja z vpitjem,
poslušá srca glas,
ki vabi ga zvečer pod okno,
da pokramlja z dekletom.

Po prašni cesti mimo njiju
berač počasi gré.
Družine nima, zemlje,
le glavo sklanja mu trpljenje,
srcé teží gorjé.

Žgoleč pognal se pič v višino,
razpaljen klas je zaduhtel.
Konj stopa naglo po razoru,
za plugom kmetič gre vesel.

Sestra Angelika

Ivan Mrak je ležal v bolnici. Kako je prišel vanjo, ni vedel. Potem so mu povedali.

V nedeljo zvečer so ga pobrali, vsega krvavečega in nezavestnega. Ko je šel po ulici se mu je nenadoma stemnilo pred očmi. Vse bleščéče luči prometne ulice so se nenadoma v velikem kolobarju zavrtle okoli njega. Občutil je silno temo in strahoten mir. Drugega se ni spominjal več. Potem je zvedel, da ga je ob padcu butnil tramvaj prav v glavo. Rešilni avto ga je pripeljal v bolnico.

In sedaj je tu, v beli postelji, v tihi in mirni sobi. Še enega soseda ima, ta ne govori nič. Ves je povezan in bruha kri. Sestra Felicita je dejala Ivanu, da bo najbrže umrl. Takrat ga je Ivan pogledal. Oni je mirno ležal z zaprtimi očmi, le usta so bila napol odprta. Nenadoma se mu je streslo vse telo. Iz ust je udarila kri. Sestra je priskočila, Ivan pa se je obrnil proč. Bil je poln nekega čudnega občutka — ostudnosti.

Ko se je drugo jutro prebudil, je bila sosedova postelja prazna. Skozi okno je čul jek mrtvaškega zvona.

Zastrmel se je v beli strop nad seboj. Mislil je na onega nesrečnega. Ni spregovoril z njim niti besedice in ni ga poznal. Prav nič ni bilo med njima. Človek je bil, prav tako kakor on.

Takrat so se tiho odprla vrata. Ivan je vanje uprl svoj pogled. Vstopila je sestra, ki je še ni videl. Prišla je k njegovi postelji in z mehkim glasom dejala: »Sedaj vam bom jaz stregla. Moje ime je sestra Angelika.« »Sestra Angelika,« je ponovil in gledal njen obraz. Lep je bil, ko ga je obkročila bela oglavnica. Njene oči so sijale mirno in vdano, čudna, grenka trpkost je ležala v njih. Roke je držala sklenjene pred seboj. Opazil je, da imajo njene roke dolge, prosojne prste. Lepe so bile. Trudno se je nasmehnil in pogledal svoje razpokane in debele prste. Sestra ga je začudeno pogledala.

»Oh, vaše roke sem gledal. Lepe roke imate — sestra Angelika! Moje pa so take.« Sestra Angelika je skrila roke v gube in se obrnila, da bi odšla. »Sestra, nisem vas hotel žaliti. Le povedati sem vam hotel...« Ozrla se je vanj in potem tiho zaprla vrata.

Ivan Mrak je strmél za njo. Tako znan mu je bil njen obraz. Zatopil se je v svoj spomin in izluščil iz njega nekaj, kar je bilo nekdanj ljubez. Da, ta obraz je on nekoč ljubil. V sedmi šoli je bil takrat, ona, Lejla pa v peti. Da, da, tako je bilo. Potem se je razbilo. Čemu? Kdo je bil kriv? On, ona? Tega Mrak ni vedel več. Seveda ne, saj je že dolgo tega. Samo bled spomin, po čudnem srečanju iz preteklosti iztrgan...

Kako je prišla sem? — Matere ni imela, očeta je na prelazu povozil vlak, ko se je pijan opotekal proti domu. Nekaj časa sta životarila z bratom. Potem se je ubil brat pri avijatiki. Vsa družina je bila mrtva, le Lejla je ostala. In šla je med usmiljenke. Ivan Mrak je še vedno gledal nemo za njo. V sobo se je priplazil mrak...

Že štirinajst dni je bil v bolnici. Življenje je bilo vedno isto. Skoraj vsak dan je zaplakal v kapelici zvonček. Potem je bilo zopet vse tiho, težko in grenko. Ivan je trpel. Njegovo stanje se je poslabšalo, dan za dnem je bilo huje. In prav tako, kakor je dejala sestra Felicita Ivanu, da bo tisti, ki je bruhal kri, umrl, prav tako je sedaj sestra Angelika dejala sestri Feliciti: »Mrak se bliža — koncu.«

»Ne bo več dolgo.« In z dolgimi, prosojnimi prsti je zakrila obraz. Potem je šla v kapelo. Pokleknila je pred razpelo in dvignila obraz. Z belimi rokami se je oklenila prebodenih nog in naslonila glavo nanje.

»Kristus, odpusti mi ta greh. Ne morem zato, da ga ljubim. Saj sem ga ljubila že takrat, ko sem bila še v svetu. Tebi, samo tebi sem posvetila svoje življenje. Pa je prišel on, in z njim je prišlo znova tisto, kar je bilo nekoč razbito. Kristus, odpusti, odpusti, ljubim ga, ljubim...« Vse njeno telo se je streslo v krčevitem ihtenju.

V polmrak so zajokale orgle. Tiho in tožeče. Pred oltarjem je trepetala večna luč. V kapelo so začele prihajati sestre s sklenjenimi rokami in sklonjenimi glavami. Sestra Angelika se je dvignila in pokleknila v senco stebra.

Ivan je čutil, da se mu bliža smrt, vedno bliže in bliže je prihajala z ledenimi koraki in mrtvimi očmi. V sobo se je plazil mrak, prav tako kakor takrat, ko je strmél v vrata za sestro Angeliko. Želel jo je videti, samo še enkrat se ozretil v njene oči, preden odide od tod za vedno. Prišla je, bleda in strta. Samo vodo je izmenjala in hotela oditi. »Sestra Angelika,« je dahnil. Neodločno je obstala, potem pa se je obrnila. »Prosim sedite poleg mene, sestra!« Tiho in vdano je sedla, s sklonjeno glavo in roke je položila v naročje.

»Sestra Angelika, povejte mi, ali ni človeško življenje čudno in nerazumljivo. Rodiš se, delaš, se ubijaš in trpiš, potem pa greš kar takole, brez vsega s tega sveta!« Sestra Angelika je molčala in se stresla... »Sestra, kaj vam je? Čemu jočete? Povejte, sestra, vsaj nekaj povejte, če že vsega ne morete!« Takrat je omahnila. Plakala je, plakala od bolečine. Ivan je vzel med svoje dlani njene roke in jih krčevito stisnil. Dvignila je glavo in ga pogledala z velikimi solznimi očmi.

»Lejla!...«

»Ivan!«

Potem mu je iztrgala roke in zbežala iz sobe. Z umirajočimi očmi in z mehkim, srečnim usmevom na bledih ustih je gledal v tiha vrata.

Ponoči je umrl. Drugi dan je zaplakal zvonček. Ivan Mrak je ležal na mrtvaškem odru.

Sestra Angelika je klečala v kapeli. Glavo je naslonila na kameniti rob in solze so kapale na njene roke z dolgimi, prosojnimi prsti...

J. R.

Miljenčevsky:

Majski večer

Zgodilo se je nekega majskega večera, ko je cvetel španski bezeg.

Prihitel sem domov, vrgel suktnjo na obešalnik in vzel pero v roko. Bil sem razdražen. Nato sem se cinično smejal, pa se zopet razjezil in končno smejal, smejal...

Malo čudna stvar, da se ti ne pride sama opravičitev na sestanek, če ne utegne priti, ampak, da pošlje nekoga, ki ti reče: »Danes ne more priti, ker jo čaka tisti, no, ne vem že imena!«

»Neznačajnost,« sem dejal, »nesramnost, hlinjenje.«

In začetek zgodbe se začne zopet pri začetku. Odhitel sem razdražen domov, nato sem se cinično smejal, pa se zopet razjezil in končno smejal, smejal...

Toda nehote sem odprl miznico, nehote braf star časopis, ki je služil v njej kot podlaga: »Vsakih pet minut en tramvaj, vsakih pet minut eno dekle.«

»Tako je,« sem smeje se prikinal, odložil pero, zaprl miznico, legel in se smejal, smejal...

Zgodilo se je nekega majskega večera, ko je cvetel španski bezeg...

Rupel Slavko-Musa:

Nočni čuvaj

Ivan in Milena sta se sešla v parku, ko se je pomladansko sonce nagibalo k zatonu. Stopala sta skozi gozdček, skozi dehteče nasade in se sladko pogovarjala... Hitro je minila ura, neslišno je začel prodirati mrak skozi veje, v daljavi, v mestu je zastavila na križišču. Po ulicah se je pretakalo mesto. Tramvaji, avtomobili, ljudje so hiteli mimo in se izgubljali. Ona dva pa sta stala pod uro in se poslavljala.

»Ivan, kdaj se poročiva? Ali res še ni prišel ta čas?«

»Milena... Mislim, da še ni... To čakanje, to je zame nekaj strašnega. Več, kako je z menoj. S to plačo, ki jo imam, se ne poročim nikoli. To ni dovolj za dva. To ni dovolj... Milena! Upam pa, da doblim kaj boljšega. Potem...«

»Ivan, oprost, ne vem, kaj je z menoj. Ne morem, pa ne morem ti verjeti, da se radi plače ne poročiš, saj tudi jaz zaslužim... Ti nekaj skrivaš pred menoj. Povej mi, prosim te!«

»Milena, bodi brez skrbi, ničesar ti ne skrivam. Samo ne dvomi. Ko bom zaslužil več, takrat...«

»Ivan, takrat boš moj!?«

Nato sta se razšla...

Ob sedmih je Ivan stopil v tovarniško pisarno. Javil se je pri tajniku, odložil svoje stvari in odšel zaklepat.

Zaklenil je skladišča, iz katerih je udarjal smrad po usnju, zaklenil je vsa vrata tovarne in pisarne. Nato je odšel v svojo hišico, ki jo je imel tik pod visokim zidom. Zakuril si je in pristavil. Zunaj se je stemnilo, nastala je noč. Ivan je sedel na stolu, stiskal v rokah cev puške in gledal skozi odprta vrata. Gledal je v noč. Vsake pol ure je obhodil tovarno, nato se je vrnil zopet v svojo bajto, buljil v temo in poslušal...

Počasi kot večnost so tekle ure. Deset... Enajst... Dvanajst... Pol ene, dve... Noč je bila brez konca.

Ivan je sedel na stolu, stiskal puško, gledal zvezde in mislil na Mileno, kdaj postane njegova žena. Kdaj? ... Mar nikoli? ... Kdaj bo zbral dovolj denarja? Kdaj bo šele to?

Vzdih se mu je izvil iz prsi, a mu zamrl že v grlu.

Z glavo naslonjeno na naslanjač, s puško v rokah je Ivan sedel mirno na stolu in spal... Sanjal je. Videl je Mileno, kako sedi doma in čaka.

Za dobro voljo

Razrednik: »Malo čudno se mi zdi, da vam je umrla stara mati prav sedaj, ko se vrši velika nogometna tekma!«

»Učenec: »Kaj hočete, gospod razrednik, ona itak ne bi šla na tekmo!«

Gospodična, ki igra klavir: »Ali znate igrati klavir, gospod doktor?«

»Ne, jaz tudi ne, gospodična!«

»Ob rojstvu je tehtal moj oče samo 500 gramov!«

»Pa je ostal pri življenju?«

»Ah, ko bi imel samo deset takih odjemalcev kot ste vi!«

»Saj vam nisem še nič plačal!«

»Saj to je. Takih imam čez sto!«

Učitelj: »No, kaj misliš, Janezek, da bo iz človeka, ki vedno postopa po cestah?«

Učenec: »Stražnik, gospod učitelj!«

Tedaj ga je nekdo poklical. Pogledal je skozi okno in videl Mileno. Povabil jo je v sobo. Prišla je, stopila skozi vrata in se mu bližala. V rokah je držala denar. Molela je roko in mu ponujala denar. »Ivan, vzemi, to je zate. Na!«

Zagrabil je denar, roka z bankovci se je odmaknila. Stegnil je roko, zagrabil v praznino in padel s stola...

Ivan je renče vstal, pobral puško in stopil iz bajte. V daljavi je bila ura. Od severa je slišal rezek pisk lokomotive.

Opotekaje se je napravil nekaj korakov, a takoj nato se je zdrznil. Petdeset, sto korakov pred seboj je zapazil moža, ki se je plazil proti skladišču. Ivan se je potuhnil, se skrtil in opazoval. Možak, oblečen v razcepano obleko, se je previdno plazil proti oknu. Prijel je železno omrežje in ga potegnil iz okna, izrezal šipo, nato skočil v skladišče. Ivan se je prestrašil, zadrhtel je po vsem telesu. Možak, ki z golo roko trga železje iz betona, ta ga zdrobi, če ga dobi v pest. Vstal je in se hotel vrniti v bajto v varno zavetje. Rajši pusti službo, kakor, da ga tak orjak pobije. In kaj bo potem z Mileno? Milena... Ne, ne, moram ga dobiti, moram!«

Olaf:

Materina slika

Mitja je imel majhno, temno sobico v eni izmed hiš ob umazani vodi, ki je tekla skozi predmestje. Večkrat je slonel na oknu in gledal skozi kostanjevo vejevje v vodi se svetlikajoče luči z nasprotnega brega. Tam so se podili otroci po smetišču in kričali. Na najvišjem balkonu rumene hiše je igral vsak večer nekdo na violino.

Na tem bregu ni bilo tako živahno, posebno zvečer ne, ko so starinarji pospravili svojo kramo z ulice in hrešče zapirali vrata. Le včasih se je oglasila služkinja v stanovanju pod Mitjovo sobico in zapela:

*Pa ta jutranja zarja
je prezgodaj prišla...*

Kadar je imel Mitja čas, je hodil najraje v gozd za predmestnimi vasmami. S seboj je vzel ponavadi barve, ki mu jih je pred leti podaril neki umetnik. Mitja je slikal cele popoldneve in večkrat še na to pozabil, da je lačen.

Nekaj slik je prodal tovarišem, nekaj pa jih je hranil doma v miznici. Z denarjem si je kupil kake potrebne stvari, da ni bilo treba materi toliko pošiljati. Kadar je mati imela god, ji je celo kaj poslal, kar ji je kupil s svojim denarjem.

Nekega jesenskega večera je Mitja spet slonel na oknu. Sobica je bila tako temna, da ni razločil v njej drugega, kakor bel prt na mizi in stekleno vazo, v kateri so bile krizanteme, ki mu jih je podarila Mija za rojstni dan. Da, ta Mija! Kar pozabil je nanjo. Nato se je spomnil na dogodek, ko sta bila zadnjikrat skupaj. »Ah, ta študentovska ljubezen!« je dejal sam pri sebi, da bi odgnal nadležne misli, kakor človek, ki se spomni nekaj neprijetnega in potem zapoje, da pozabi na to.

Odšel je od okna in prižgal luč. Zazrl se je v sliko kostanjevega drevoreda, ki je ležala na mizi. Dopoldne jo je bil izvršil, ko niso imeli šole. Nepremično jo je ogledoval. Lahen nasmešek mu je šinil preko obraza.

»Take slike še nisem napravil!« je zadovoljen vzkliknil. Veselo si je pomel roke.

Ozrl se je po stenah. Pogled mu je obstal na materini sliki v zlatem okvirju, ki je visela nad posteljo.

»Kaj, če bi?« je premišljeval.

Splazil se je pod okno in čakal. Čez čas je razločno zaslišal drsanje bosih nog po cementu; možak se je priplazil k oknu in vrgel skozi okno nekaj svežnjev usnja. Nato je sam skočil na plano. Ivan se je zdrznil. Vse mišice na telesu so se mu napele in pognal se na neznanca. Ujel je možaka za vrat. Njegove roke so ga stisnile in ga potisnile k tlom. Začela se je borba, borba na življenje. Valika sta se po tleh, se stiskala in se suvala. Dihala sta globoko in skoro hropla. Tako so tekle minute, a zmage ni bilo. Tedaj se je Ivanu posrečilo. Uspelo mu je, da je znova zagrabil tatu za vrat. Temu je posinela obraz, oči so mu izstopile iz jamic. Šele pogled obupa iz izbuljenih oči ga je iztreznil. Izpustil je neznanca za vrat in ga s pestjo udaril po glavi. Nato ga je zvezal, sedel na kup kamenja in poleg njega pričakal jutra...

Ivanu se je izpolnila srčna želja. Dobil je nagrado, a glavno: nastavili so ga v tovarni s tedensko plačo.

Prišlo je poletje, jesen je prišla v deželo. In nekega dne, dež je lil, sta se Ivan in Milena odpeljala v cerkev, pokleknila pred oltarjem. Duhovnik je dvignil roke, ju blagoslovil in ju zvezal za večno.

»Ravno prav velik je okvir in tako lepo pristojajo! Mislim, da mati ne bo užaljena.«

Snel je materino fotografijo in jo zamenjal s sliko drevoreda. Kar prenovljena in svetlejša se mu je zdela sobica, ko jo je drugo jutro spet pogledal. Toda pri srcu mu je bilo tesno. Še nikoli ni imel tako čudnih občutkov.

Hitro je zbral knjige in odšel v šolo.

V pozni jeseni je prišla Mitjina mati. Vsa premočena je bila od dežja, od velikega dežnika in cekarja je kapljalo, da je bila kmalu luža v sobici, ko sta se pogovarjala ob šumenju dežja in vode pred hišo. Priplesla mu je jabolk in domačega kostanja. Njena suha, žilava roka je segala v cekar in jemala iz njega debele zimske hruške, na katerih se je še bleščala rosa, ker so bile šele zjutraj odtrgane. Tako je naložila mizo s sadjem, ki ga je toliko časa zbirala zanj. Mitjin pogled je ležal na sklonjeni materi. V srcu se ji je zahvaljeval.

Mati se je vzravnila. Sedla je na stol in globoko vzdihnila. Njen pogled je nemirno begal po stenah.

»Kje je, kje imaš mojo sliko, Mitja?«

Njen glas je bil drhteč. Vprašujoče boječe ga je pogledala.

Mitja ni odgovoril.

Med njiju je padlo nekaj težkega, nerazumljivega. Oba sta občutila trpki mir, kakor nastane ob brezvetrju v polju, ko še vran ne zakraka, ko leti preko dreves k reki. Mitja je sklonil glavo in dve solzi sta mu spolzeli po licu.

»Mitja!«

Materin glas je bil zvočen, topel, božajoč.

Prevzelo ju je mehko občutje. Mitja se je sklonil k materi, ona pa je položila roko na njegovo glavo v odpuščanje.

Drugo jutro je že spet visela materina slika v zlatem okvirju...



Z naših zavodov

DRŽ. UČITELJSKA ŠOLA V LJUBLJANI

Dijak — pa da bi bil zaspanec? Malo čudno se sliši — pri nas je pa le tako. Na kratko povedano, spimo. Šele sedaj, ko smo začutili v svoji bližini konec šolskega leta, smo se spomnili, da bi bil že čas, da se zbudimo.

Stopili smo na plan in pričeli z delom.

Na deski v šolski veži je bilo javljeno, da bo v kratkem občni zbor Ferijalnega saveza.

FS je na šoli vse leto zelo pridno deloval in je imel včlanjenih 24 članov, kar je za našo šolo, ki je po številu zelo majhna, poleg tega pa so še kandidati sinovi oziroma hčere drž. uradnikov, (kateri imajo precej slabo plačo), vsekakor dovolj.

30. V. je bil občni zbor, ki je ostal v glavnem skoro neizpremenjen. Odbor je sledeč: predsednik: Trošt Stojan; tajnik: Gogala Sonja; blagajnik: Bračič Lado. Revizorji: Budkovič Cvetko, Žagar Jakob in Pirc Ferdo. V odboru tvorijo člani MOSD 71,4 % večino.

V soboto 4. VI. pa smo imeli občni zbor Jadranske straže. Postavljeni sta bili dve različni listi. Že ves teden se je vršila obširna propaganda, ki se je nadaljevala še pred občnim zborom. Naša lista je zmagala z $\frac{3}{4}$ večino glasov. Odbor tvorijo sami člani MOSD, in sicer: predsednik: Pušnar Ivo; podpredsednik: Jamnik Nada; tajnik: Bračič Lado; namestnik: Kodrič Boža; blagajnik: Trošt Stojan; namestnik: Ukmar Nada; revizorji: Smolnikar, Rožaj.

S tem smo zaključil delo vsega letošnjega leta. Med počitnicami pa si bomo nabrali novih idej, da bomo drugo leto uspešnejše nadaljevali naše delo.

Ferry.

DENARNO GOSPODARSTVO

P. J. S. V CELJU

Letos se deli denar Jadranske straže nekam čudno. Ni to krivda odbora — pač pa vodij, prof. Blaznika in Mrvošev, ki diktirata odboru vse — sploh vse!

V blagajni je letos denarja 20.000 din 6.000 dinarjev so odredili, da ostane v rezervi, ostalih 14.000 din naj se pa razdeli. Razdelilo se je — a kako? Četrtošolci 13.000 din, osmošolci 1000 din! Pravično kaj ne?! V 4 a kjer je razrednica prof. Mrvoševa jih gre brezplačno 17 na morje! Za šestošolce ni bilo mogoče dobiti kredita 250 din, za četrtošolce je na razpolago 13.000 (trinajst tisoč dinarjev)! (Odbor je odobril — prof. Mrvoševa je bila proti.)

Do sedaj se je podpora delila med četrto in osmošolce — vsaj približno enakomerno — in vsi so bili zadovoljni, a letos je pobrala levji delež 4 a... za osmošolce je pa ostal repek! Čas je še, da se zadeva pravično uredi!

-ler

•
**All ste že naročili pri
 Narodno-obrambni
 tiskovni zadrugi v
 Ljubljani knjigo:
 „Naši bolgarski
 bratje“?**
 •

GIMNAZIJA V CELJU

Vse se mi zdi mrtvo, od kar ni več »Sloge«. Ob sobotah se ne zbira več nacionalno dijaštvo k sestankom. »Sloge« ni več — a slogaši smo ostali!

Vse delo je bilo osredotočeno na Jadransko stražo, ki jo je uspešno vodil tov. Lesničar. PJS je priredil v maju uspelo akademijo. Na sporedu so bile pevske, telovadne in glasbene točke. Od telovadnih točk sta najbolj ugajali telovadba na plaži in petorica, ki jo je navežbal tov. Lakner. Pevski zbor je pod vodstvom prof. Knapa zapel dokaj skladno 4 pesmi. Orkester, maloštevilen, ni izzvenel efektno — ni čuda, saj so imeli samo eno ali dve vaji. Tudi ostale točke so ugajale, predvsem predsednikov govor. Akademija je bila prav lepo obiskana, občinstvo zadovoljno, saj je bilo slišati burno ploskanje, ki je sledilo vsaki točki.

Tik pred koncem se je zdramil iz spanja FS in si izvolil svoj odbor, ki ga vodi tov. Skitek.

Zadnje dni se je ustanovil (za počitnice?) tudi aeroklub, ki ga vodi prof. Antič.

To leto smo mirno zaključili, medtem pa upam, da bo zopet poživljena Sloga, saj je zadevo vzelo v roke vrhovno sodišče.

-ler.

Pristopajte

k Ciril Metodovi družbi

Dušan:

Krivica

»Zemljak in Dolinšek, dobila sta ukor po razredniku, ker ne pozdravljata profesorjev!«

Bobneče so odmevale razrednikove besede po sobi osmega b razreda, ki je bila nekoč najbrže namenjena za shrambo mineralov ali pa zoološko zbirko; mogoče tudi za učila, kdo ve? Danes nosi ime razred, v njej so utesnjeni v klopi fantje, ki ljubijo svobodo. Saj so rojeni v svobodi in ne morejo razumeti trdih pravil, ki so jih pisali tisti, ki ne poznajo mladine in njenega hotenja.

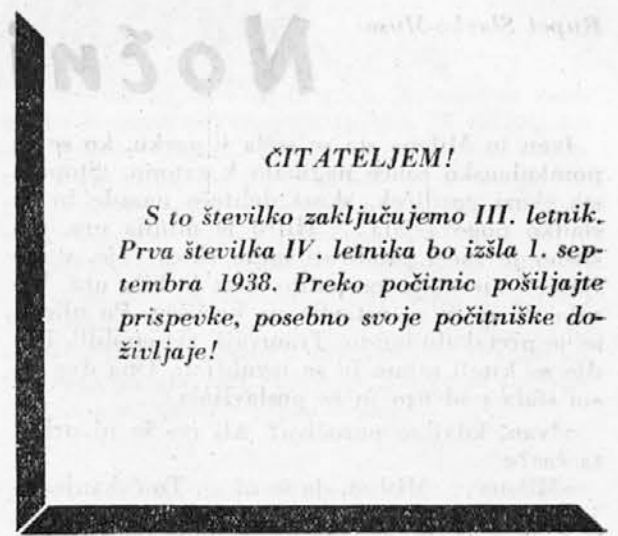
V razredu je umolknilo. Še vedno razposajeni in nasmejani Kotnik, ki izrabi vsako, še tako resno priliko za svoje šale, izpusti muho, ki jo je pravkar mislil spraviti svojemu predniku za vrat, in prisluhne. Vsi uprejo oči v zadnjo klop, kjer sedita kaznovana učenca. Nihče ne šepne niti besedice. Slišijo se le zamolkli udarci kapelj jesenskega dežja, ki počasi tolčejo po šipi. Vsi čutijo, kako mora biti pri srečnem razredniku, ki jim želi vedno le dobro ter jih povsod zagovarja, ko mora izreči kazen dijakoma, ki ju ima rad, rad, kakor vsakega teh dvajsetpetih, ki željno pričakujejo trenutka, ko se jim bodo odprla mogočna gimnazijska vrata, ki so jim osem ali pa še več let zapirala pot v življenje.

Naenkrat se v zadnji klopi vzdigne Dolinšek, dolg, svetlolas fant ter s težavo spravi iz sebe: »Jaz, da ne pozdravljam profesorjev? Kdo to trdi?«

»Nisem mogel storiti ničesar za vas. Prišla je prijava od profesorja Pavloviča in konferenca je sklenila, da se kaznujete z ukorom. Pazite, da se vam tudi v bodoče ne zgodi kaj sličnega, sicer ste v nevarnosti glede oprostive ustnega izpita.«

Dolinšek se vsede in ne odgovori več ničesar. Čuti, da bi, če bi sedajle bruhnil iz sebe vse, kar se je že dolgo nabiralo v njegovih prsah, razžalil svojega dobrega razrednika. Saj mu ni toliko do tega, da je dobil ukor.

Saj ni bil prvi in to se lahko vsakomur primeri. Ali, da dobi ukor po krivici, to ga boli in



ČITATELJEM!

S to številko zaključujemo III. letnik. Prva številka IV. letnika bo izšla 1. septembra 1938. Preko počitnic pošiljajte prispevke, posebno svoje počitniške doživljaje!

Antonin Sova:

Jelše

Jelše, kako imel sem vas rad,
 V vonjavi predvečerni hlad,
 Ko nad jezerom sklonjen sem
 Zrl v vodi vaših vej objem.

Ribičev zategnjen glas
 Nekje globoko v noči zadoni;
 Večen šum, ropot koles tam mlinskih,
 V meni staro spet bolest vzbudi.

Vtrstičju sloka liki črna pika
 Valovi vodo na vse strani —
 In v moji duši se kot svetla slika
 Ptič zlatih sanj nanovo oglasi...

Iz češčine: Ž, Ž.

peče. Ne more razumeti, zakaj je kaznovan ravno on, čeprav ni storil nikoli nobenemu profesorju nič žalega. V njegovih prsah mu razbija in niti ne opazi, da njegov sošolec že dolgo piše in briše po tabli in obupano išče z očmi pomoči po razredu.

Krivica, krivica, krivica! mu tolče v prsah, glavi, povsod. In ravno danes ga mora doleteti, danes, ko je šel ves vesel v šolo, saj je včeraj zvedel veliko novico, da ga... Ne! Saj ni mogoče! Profesor, ki ga je zatožil, se je moral zmotiti. Saj ne more biti tako hudoben, da bi se spravil na njega, mogoče zaradi tega, ker mu je nekoč ugovarjal pri nekem dijaškem občnem zboru. Da bi mogoče za to? Ne, ne! Toliko poštenosti mora biti v srečnem vsakega, pa če koga še tako sovraži, da si ne bo nečesa gladko zmisli.

Da bi kdaj koga ne pozdravil na cesti? Res, večkrat je šel zamišljen svojjo pot, njegove misli so hodile bogve kje, ali če je srečal znanca, ga je vselej nekaj butnilo, da je pozdravil, če že ne ravno nalašč, pa vsaj kar tako, iz navade.

In sedaj ga zatoži profesor, da ga ne pozdravlja. Seveda, kako naj dokaže, da ga je vedno pozdravil, ko pa se tega dokazati ne da. In kdo naj verjame tudi njemu, ko je pa profesor zaprisežen in govori vedno resnico.

Bolne misli so mu blodile po glavi. Da bi kaj napravil, da bi govorilo o njem vse mesto? Da bi šel in storil kaj sebi ali pa njemu, ki mu je napravil krivico? Ne! Vsaka krivica se prizna, če ne na tem, pa na onem svetu. Ali se niso tako učili pri verouku? Dasi ne verjame mnogo tega, kar se pri verouku govori, vendar čuti, da mora priti nekoč trenutek, ko bodo dobra dela poplačana, krivice pa maščevane.

Niti sam ni čutil, kako mu je pritekla počasi po licu solza, ki ga je, ko je pripolzela do ustnic, grenko zapekla in ga spomnila, da je vendar že osmošolec in prevelik za solze. Stisnil je zobe in že je pisal v zvezek: $x^2 + y^2 = 25$.

Alkimija, sveta veda naša

Kako velik je vpliv starega Orienta na Evropo se vidi po tem, da je velik del stare evropske kulture orientalnega izvora. Znanosti matematike, mehanike, zvezdoznanstva... so prišle od vzhoda, preko Grkov sicer, toda ali ne vlada tudi v stari Grčiji orientalska kultura, orientalska mitologija? Prav tako je prišla na evropska tla tudi znanost alkimije z grškim posredovanjem.

Arabski učenjak *Abu Musa Džabir* ali okrajšano *Geber* (okoli leta 800.), ki je menda prvi temeljiteje, čeprav jako grobo opazoval izpremembe v materiji, da se n. pr. nekatere kovine topijo v živem srebru, je trdil, da je

vsaka kovina zmes živega srebra in žvepla.

Ta nauk do 15. stoletja najboljšega »kemika« se je razširil kaj kmalu po vsem tedanjem kulturnem svetu, zakaj teorija je bila silno privlačna, če so izvajali iz nje izvestne zaključke. Na primer: če je kovina iz živega srebra in žvepla, potem bo tudi zlato (kot kovina) istega izvora. Kakšna bodočnost se torej obeta onemu, ki bo našel način omenjene preobrazbe! Jasno je, da so pričeli skoro vsi učenjaki tedanje dobe, večinoma kleriki, iskati uspehov, denarnih seveda, po tej novi poti. Da so se pa našli tudi goljufi, pustolovci in prevejanci, ki so znali prevariti odlične državnike, kneze in magnate, je tudi razumljivo.

Kakšnega slovesa je lahko bil takle preobrazovalec kovine — alkimist, nam nazorno kaže

slučaj znamenitega Rogerija Bacona,

ki ga je papež Klemens II. zaprl, goječ tiho nado, da bo iz nesrečneža izvlekel skrivnost izdelave zlata.

Brez skrbi lahko rečemo o tisti dobi, da je imela iste značilnosti kot sedanost: Lov za zlatom.

Živo srebro in žveplo nam torej dasta kovine, ki se razlikujejo med seboj po vsebnosti omenjenih faktorjev. Kljub temu, da je žlabna kovina, je zlato potemtakem jako sorodno navadni kovini, bakru ali železu...; *treba je torej le izpremeniti vsebino živega srebra v navadni kovini in dobili bomo zlato.* Ali po alkimistično: »Ker so metali variabilni in permutabilni, ker se alterirajo, se lahko tudi transmutirajo v zlato.« V tem sklepu, ki logično sledi iz Geberjeve teorije, je zapopadena vsa teorija alkimije v svoji prvotni obliki.

Znana stvar je, da so iskali alkimisti tako imenovani

kamen modrosti — lapis philosophorum.

To naj bi bila ona snov, ki bi spreminjala vse kovine v zlato in ki bi zdravila vse bolezni. Kakor rdeča nit se vlečeta žveplo in živo srebro skozi alkimistično literaturo. Žveplo kot princip gorljivosti ima posebno veljavo. Kaj čuda, če čitamo v neki knjigi Senerta Dyda — »*Hermetični triumf, ali zmagovalni kamen modrosti*« — takale izreka: »*Moč žvepla je v tem, da penetrira, človeško telo restavrira, očisti in renovira, metale tingira in kolorira, lahko ga pa rabiš pri fermentaciji, da fiksira.*« »*Salamandri so zato spoštovani, ker imajo temperament, ki ne kaže, da bi imeli v sebi kaj žvepla. Imajo pa vonj po žveplu in metalu. Hranijo se z železno rudo in rabarbaro. Ker so neobčutljivi, zdravijo vse bolezni.*«

Kaj pa pravijo alkimisti o živem srebru? Alkimisti nove šole, t. j. okoli 16. in 17. stoletja razločujejo *dve kovini — filozofično in navadno kovino.* Pod označbo navadne kovine razumejo alkimisti kovino samo, kos metala, dočim bi naslov filozofične kovine označeval samó njena svojstva. Tako vsaj razlaga Ostwald filozofične

kovine alkimistov. O navadnem živem srebru lahko čitamo, da »*je čisto hladno in vlažno, uporabljivo je več let, neskončno mnogokrat ga moremo sublimirati in lahko sprejema vroče zlato ali vsaj seme.*« »*Filozofično živo srebro, ki ga ni najti na zemlji, marveč v žveplu, je uporabno tudi več let, je bolj redko in lažje topi zlato.*« Kar nekako samo po sebi je umljivo, da so naši čarovniki — alkimisti skovali

razmerje med živim srebrom in žveplom.

Tudi tu bo najbolje, če poslušamo kaj pravi sam avtor te teorije, asket in misionar *Raymondus Lullus*: »*Dvoje materij obstoja, ki iz njih dobiš tinkturo (neke vrste kamen modrosti), namreč žveplo in živo srebro, ki sta kot mož in žena. Prav tako, kot je postala žena iz moža, je tudi živa iz žvepla, ali bolje rečeno, živa je surovo žveplo in to je razredčeno živo srebro.*«

Niso pa še s tem razjasnjeni odnosi žvepla in živega srebra do helenističnih elementov. Nikdar ne smemo pozabiti, da so vsi tedanji učenjaki jako čislali in vprav oboževali *Aristotela in Platona.* Jasne znake neoplatonske filozofije kažejo vsi važnejši izreki alkimije. Posebno značilen je naslednji: »*Če hočeš napraviti metal, bodi ti fundament kovina. Pes se rodi samo iz psice in metal samo iz kovine.*«

O *Aristotelu*, ki so ga pričeli častiti kar po božje, je moral sklepati celo sinod v Parizu, lateranski koncil in sam papež *Inocenc III.*, ki se je poslužil omiljenega sredstva: prepovedal je čitanje *Aristotelovih* del. Mogoče jih je sežigal? Vse mere pa niso dosti zalegle, kajti *Albertus Magnus*, veliki jezičnik svoje dobe kmalu nato piše: »*Vedi, da v modroslovju ni ničesar, ki bi*

bilo popolnoma izven spoznanja Aristotela in Platona.« Kaj čuda torej, če so se alkimisti vneto držali

teorije o štirih elementih,

ognju, vodi, zraku, zemlji, ki jo pripisujemo Empedoklesu in je babilonskega izvora. Naštetim štirim elementom so dodali alkimisti svoje: *olje, flegmo, duh (spiritus) in kasneje tudi sol.* Razume se, da je nastala huda zmešnjava, ko so hoteli spraviti živo srebro in žveplo v sklad z naštetimi prvini. Zato so hodili po precej opolzki poti: iskali so razlag v orientalskih naukih. Najbrže je tako prišlo do tega, da so imenovali *zlato kot kovino sonca, srebro da je lunino, svinec je metal saturnov, železo bodi marsov metal, živo srebro je merkurjevo;* zato ga v alkimističnih knjigah pogosto nazivajo kar na kratko *Merkur.*

Na dlani je vsakomur, ki nekoliko pozna babilonsko kulturo, da izvira vse to nazivanje še od kulturnega naroda babilonskega, ki je uveljavljal svojo civilizacijo po vsem bližnjem Orientu.

Na zanimiv način so alkimisti svoje kovine karakterizirali: »*Živo srebro je Merkurius in se izpreminja liki kameleon. Baker je mrzel, suh, flegmatik, njegov značaj je razpolovljen venusov. Železo je mars, vroč, suh, kolerik. Kositer je topel in vlažen, torej je sangviničen.*

Svinec pa je kakor Saturn, mrzel, suh je in melanholičen.«

Ali pa so alkimisti res verjeli, da prihajajo metali s planetov, je dvomljivo. Za žveplo bi imeli vzrok, da slutimo, ker govori *Dydacus* o štirih vrstah žvepla: o onem iz meteoritov, irskem in eteričnem, o žveplu v hranilih in o navadnem, »*poceni*« sulfuru. Kot svojevrstna verbalistična virtuoznost izgleda seznam imen teh raznih žvepel, ki imajo skupno kar 45 imen.

(Nadaljevanje v prihodnjem letniku)

Bombna in lovška avijatika

(Nadaljevanje in konec)

Avijatika s posebnimi nalogami ne bo začela akcije nikdar s svojih skrajnih točk. (Računati je tu s trajanjem in dolžino leta z ozirom na cilj.) Za izvršitev naloge se formacije ne bodo dvignile na distanci 200—300 km za direkten let. Čim je naloga dana, leti eskadrila, grupa, polk na aerodrom, ki je od fronte oddaljen 100 kilometrov.

Tu se oskrbi z gorivom (event. bombami) in odleti dalje v smeri cilja. Ob povratku je potrebno, da aterirajo formacije na čimbolj oddaljenem aerodromu, da izbegnejo eventuelen nasprotnikov napad. V slučaju, da aterisaža v toliki oddaljenosti vsled pomanjkanja goriva ni mogoča, pristanejo formacije ob kateremkoli aerodromu in čim se oskrbe z zadostno količino goriva, odlete takoj na svoj izhodni aerodrom.

Na ta način se v mnogočem prepreči bombardiranje na samem aerodromu. Istočasno se s tem nasprotniku pripravi presenečenje, ker ga iznenađa napadejo formacije, ki sicer bazirajo na oddaljenosti 200—300 km od fronte. Na ta način se tudi v polni meri izkorišča velika manevrska moč avijatike. Da se to izvede z uspehom, je nujno potrebno razpolagati z močno lovsko avijatiko in to na aerodromih z oddaljenostjo 200—300 km in v bližini aerodromov, na katerih pristajajo bombne edinice za oskrbo z gorivom, bodisi pred odhodom ali ob povratku. Lovski aeroplani morajo ves ta čas krožiti in paziti na eventuelno bližajočega se nasprotnika.

Tudi tu je mogoče ugovarjati, da s tem načinom ni mogoče bombne avijatike uporabiti več

kot enkrat dnevno za akcije na fronti ali za njo. Mislimo, da to povsem zadošča, kajti *bombna avijatika je avijatika velike kapacitete.*

Iz vsega je jasno razvidno, da je za uspešno delo bombne avijatike več kot nujno potrebna lovška avijatika, sposobna v vsakem oziru in dobro oborožena. Če je bombna avijatika še tako močna in sposobna za ofenzivo, brez lovške avijatike ni popolna. Lovska avijatika mora biti sposobna zaščititi svojo lastno bombno avijatiko na eni in preprečiti napade nasprotne bombne avijatike na drugi strani. Nikakor ni mogoče, da bi mogla bombna avijatika sama na vseh sektorjih fronte ali zaledja istočasno podvzeti ofenzivo, temveč mora na posameznih sektorjih preiti v defenzivo, s čemer se manjša njena ofenzivna sila. Napad, odnosno ofenzivo mora ščititi lovška avijatika. Baš lovška avijatika je tista, ki mora v tem slučaju prevzeti defenzivo. Vse to so razlogi, ki jasno govore, da danes ni mogoče imeti samo bombne avijatike, ne da bi jo zaščitili z močno lovsko avijatiko.

Bombna avijatika mora tudi v bodoče iti paralelno z lovsko, kajti videti je, da je to najboljša in najsigurnjša pot, da se do maksimuma izrabijo vse koristi, ki nam jih danes more dati bombna avijatika. Radi tega se pri organizaciji teh dveh vej avijatike v nobenem slučaju ne sme povzdigovati bombna avijatika na škodo lovške in obratno.

Upoštevati je končno v polni meri tudi to, da se zračni napad ne more uspešno zaključiti, ako baze bombne avijatike niso zaščitene.

Vekoslav Bučar:

Naši bolgarski bratje

V kratkem izide bogato ilustrirana in skoraj 300 strani obsegajoča knjiga: Naši bolgarski bratje.

Iz njene vsebine navajamo sledeča poglavja:

Zemljepisni podatki — Na meji in preko nje — Prestolica pod Vi-tošo — Nepozabni dnevi v Sofiji — Dve slovanski društvi — Narodna prosveta — Pregled bolgarskega slovstva — Bolgarsko gospodarstvo — Narodno zdravje in socialno skrbstvo — Bolgarsko zadrugarstvo — Vidin in Lom — Sveto mesto Pleven — Veliko Trnovo — Kraljica Črnegamorja — Ob bolgarski črnomoški obali — Naša pesem v Bolgariji — Trakija slovanska bol — V dolini cvetočih rož — Iz bol-

garskega političnega življenja — Aleksander Stambolijski — Aleksander Cankov — O makedonstvujuših — »Zveno« in »zvenarji« — Rilski samostan.

Navedena vsebina priča o pestrosti knjige, kakršno smo že zdavnaj pogrešali na našem knjižnem trgu. Naj ne bo slovansko čutečega človeka, ki knjige ne bi naročil. Kljub velikim stroškom je subskripcijska cena za solidno broširano knjigo Din 35.—, za v platno vezano Din 50.—. Po izidu se bo knjiga prodajala 25 odstotkov dražje!

ZALOŽBA »LIPA«

(Narodno-obrambna tiskovna zadruga r. z. z o. z.),
Ljubljana, Masarykova cesta 14/II

Na Holandskem je bil 10. t. m. otvorjen v kopalšču Noordwijku mednarodni turnir z zelo močno zasedbo. Holanci so tokrat prvič povabili tudi zastopnika Jugoslavije. Velemejster Vasja Pirca bo imel v hudi konkurenci lepo priliko, da potrdi svoj velik uspeh, ki ga je dosegel na turnirju v Lodžu. V turnirju, ki je od vseh letošnjih nedvomno najtežji, nastopajo poleg Pirca sledeči udeleženci: bivši svetovni prvak dr. Euwe, velemejstri Keres, Bogoljubov, Spielmann, Eliskases, dr. Tartakower, in mojstri Schmidt, Landau in Thomas. Vodja turnirja je dunajski mojster Kmoh, ki živi sedaj stalno na Holandskem.

Match za svetovno prvenstvo med češkoslovaškim prvakom S. Flohrom in dr. Aljehinom je zagotovljen. Potemtakem je le Flohr kot uradni kandidat F. I. D. E. prvi prišel do zaželenega matcha in s tem zavrnil tendenciozne vesti o bližnjih borbah Capablance oziroma Keresa z dr. Aljehinom. Pri podpisu pogodbe je bil navzoč tudi naš velemejster dr. Vidmar. Aljehin se že dalje časa mudi po Češkoslovaški. Po raznih mestih je odigral veliko število simultank in raznih produkcij z izvrstnimi rezultati.

Letošnje prvenstvo Prage se je končalo z zmago K. Gilga z 10. točkami (od 13. možnih). Takoj za petami mu je Zita z 9½, 3. Hromadka 9, 4. Hodera 8½, 5. Katetov 7½, slede še Petkivič in Runza 6½, Ader, Dice in Nadel 6, Rejda 4½, Flohr (velemejstrov brat, ki je edini premagal zmagovalca) in Kin 4, Glas 3.

V nemškem kopalšču Elster je po daljšem presledku zopet uspešno nastopil velemejster Bogoljubov, ki si je priboril brez poraza prvo mesto s 6½ točkami. II.—III. Eliskases in Engels 6, IV.—V. Gilg in Kieninger 5½, nadalje so dosegli Ahues in Rellstab 4½, Michel 3½, dr. Weil 2, Weinischke 1. — Turnir za prvenstvo Nemčije se bo pričel po zadnjih vesteh 24. julija v kopalšču Aeynshausnu.

Dvoboj med reprezentancama Londona in Amsterdamu se je končal s pičlo zmago Angležev 10½ : 9½. Igrali so po dve partiji. Prvi dan je ostal rezultat neodločen 5 : 5. V zelo napeti borbi so naslednjega dne Angleži zabeležili uspeh, dobili so match 5½ : 4½. Na prvi deski sta nastopila za Holandsko dr. Euwe, za Anglijo pa Fairhurst. Bivši svetovni prvak je odločil to srečanje z rezultatom 1½ : ½ v svojo korist.

Veliko tekmovanje za letošnji ruski šampionat je v polnem teku. Mojstri so razdeljeni v dve glavni skupini. V leningradski vodi bivši ruski prvak Botvinnik z 8(2) točkami, Bondarevski si je doslej nabral 6½(2), Makogonov in Toluš 6½(1), Lisicyn 6(1), Čehover 5(2), Romanovski 4½(5), Rabinovič 4½(3), Sokolski 4½(2), Mazel 4(3), Kasparjan 4(2), Iljin—Ženevski 3½(1) i. t. d.

V kijeviski skupini se je povzpел na čelo tabele Panov z 8½ točkami, sledijo mu Čistjakov 7, Kotov 6(1), Dus Chotimirski 6, Bogatyrcuk 5½(2), Judovič in Pogrebysskij 5½, Belavenec, Dubinin in Kajej 5(1) itd. J. Š.

Nadaljevanje in konec „športne humoreske“

Če stopiš mački na rep, zacvili. Tako je v zadnji številki »Naše Volje« zacvilil tudi tovariš s psevdonomimom »Mir«, ki se je čutil prizadetega radi mojega članka »Nekaj veselih in žalostnih o srednješolski balkanjadi«, ki je izšel v 17. številki istega lista. Omenjeni tovariš se je postavil na stališče zagovornika »ponižanih in razžaljenih«, kar mu pa po splošnem mnenju ni najboljše uspelo, ker je branil in zagovarjal tiste, na katere se »humoreska«, kakor jo imenuje tovariš »Mir«, sploh ni nanašala. Ves svoj zagovor opira na tri, lahko rečem res skoraj najboljše ljubljanske lahkoatlete in sicer na Polaka, Kosca in Kajfeža ter mi očita, da sem najbrže slabo poučen, če sem napisal o teh treh, da so v športu »tabulae rasae«. Lepo se mi zahvaljujem za pouk, lahko mu pa odgovorim, da poznam te tri prav tako dobro kot on ali pa še nekoliko bolje. V dokaz naj čitateljem služi tole. Tovariš »Mir« v svoji zagovorniški gorečnosti našteva uspehe omenjenih treh športnikov, pri čemer tudi trdi, da smo Kajfeža že večkrat videli v državnem dresu. V kolikor jaz poznam uspehe Kajfeža, vem, da on ni še nikoli oblekel državnega dresa; izvzamem pa slučaj, da mu ga je kdo posodil, da ga je oblekel, in ga je tov. »Mir« morda ravno takrat videl.

Čisto jasno je tudi, zakaj je tovariš »Mir« omenil imena samo »nekaterih važnejših« atletov. Če bi omenil tudi imena nevažnih, bi članka napisati sploh ne mogel, ker onih slabših pač ne bi mogel zagovarjati, ko ve, da imamo v Ljubljani za vse odlične namestnike. Zakaj ni n. pr. zagovarjal in našteval uspehe, ki sta jih dosegla v lahki atletiki Nedog in Zornada? Po mojem zato, ker je dobro vedel, da je v Ljubljani gotovo najmanj deset boljših tekačev na 1500 m kakor Nedog in prav toliko boljših skakačev v daljino kot Zornada, da o tov. »Mir-u«, ki je bil tudi določen za reprezentanta, niti ne govorim!

Najslabši del vsega zagovora pa je konec, kjer pravi naslednje: »Res je, da bi marsikaterega iz sestavljene reprezentance lahko nadomestili z boljšim, za kar bi bile nujno potrebne izbirne

tekme, res pa tudi, da tudi v tej reprezentanci ni bilo nobenega, ki bi se s športom ne bavil in javno udeleževal.«

S tem tov. »Mir« direktno priznava, da reprezentanca ni bila sestavljena pravilno in da je bilo dosti takih, ki bi bili bolj upravičeni zastopati Jugoslavijo v Atenah. Prizna torej, da se je mnogim godila krivica in to krivico celo še zagovarja! Zagovarja pa jo zato, ker je bil on sam v reprezentanco krivično postavljen in se je zato tudi čutil prizadetega v mojem članku. Toda mesto da bi zagovarjal sebe, je zagovarjal tiste, o katerih ni nihče dvomil, da so za reprezentanco dovolj sposobni. Upam, da je sedaj vsem jasno, zakaj je naštel tovariš »Mir« imena samo nekaterih važnejših atletov.

Sedaj pa še nekaj. Na koncu članka pravi med drugim tudi to, da ni med reprezentanti nobenega, ki se ne bi s športom bavil in javno udeleževal. V tem mu prav rad pritrdim. Toda če se nekdo s športom »bavi in javno udeležuje«, s tem še ni rečeno, da je tudi dosegel toliko dobrih uspehov, da bi bil lahko postavljen v državno reprezentanco, za kar so poklicani le najboljši med najboljšimi in nikakor ne zadostuje, če nekdo enkrat ali dvakrat na leto trenira in s povprečnim ali celo slabim uspehom nastopa. Da pa se ne bo tovariš »Mir« čutil zopet prizadetega, naj povem, da se to zadnje nikakor ne nanaša nanj, čeprav je res, da še ni dosegel takih rezultatov, da bi bil sposoben za reprezentanco, čemur pa je po mojem mišljenju vzrok le v tem, da se bavi z lahko atletiko pač še premalo časa. To omenjam zato, da ne bo mislil, da ga smatram v lahki atletiki za nesposobnega.

Priznavam pa tudi, da pada vsa odgovornost slabo sestavljene reprezentance na učitelje telovadbe, ki se niso niti toliko potrudili, da bi privedili izbirne tekme in s tem odstranili že vnaprej vsako možnost slabo ali krivično sestavljene reprezentance, ki naj bi pokazala v Atenah velik razvoj naše lahke atletike.

Vr.-Zo.